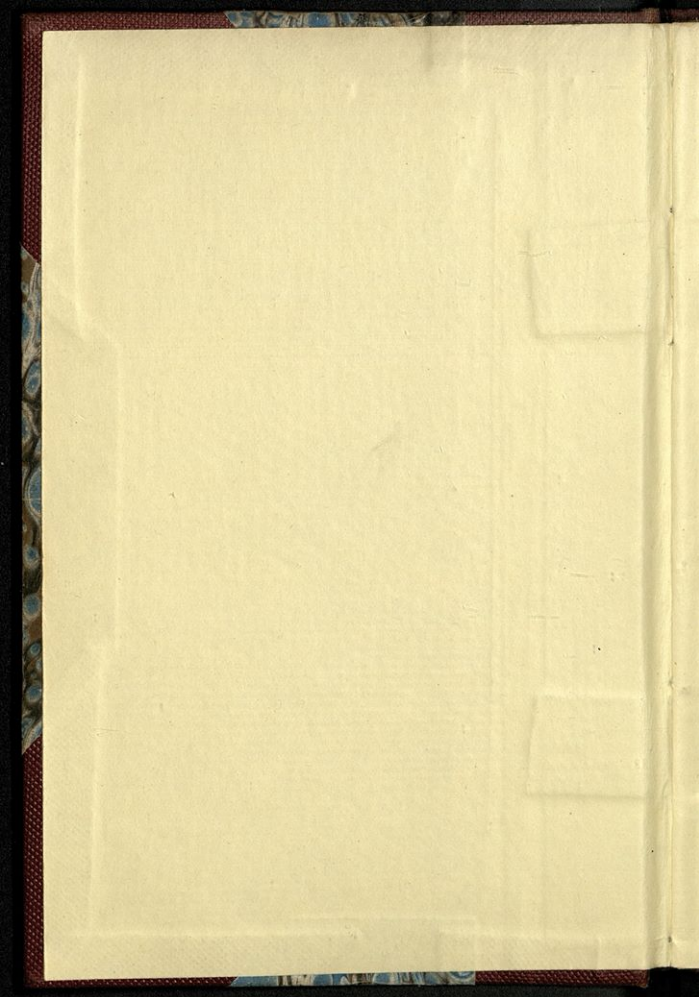

41247

Dr. Ignacij Knoblehar,

apostoljski provikar

v

osrednjej Afriki.

Za slovensko ljudstvo

spisal

Fr. Jaroslav. = *Strakelj*

Izdala družba sv. Mohora v Celovcu.

Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva.

1881.

Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

Žarnik

Dr. Ignacij Knoblehar,

apostoljski provikar

v

osrednjej Afriki.

Za slovensko ljudstvo

spisal

Fr. Jaroslav.

Žarnik.

Izdala družba sv. Mohora v Celovcu.

Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva.

1881.

Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

41247

030045158

Predgovor in zagovor.

Knobleharjevo življenje so popisali Dr. V. Klun in Dr. J. C. Mitterrutzner v nemškem, A. Umek-Okiški pa v slovenskem jeziku, in osrednjo Afriko je popisal se ve da tudi v nemškem jeziku bivši misijonar A. Kaufmann.

Nemških spisov naše ljudstvo ne more brati, A. Umekov slavospev: „Abuna Soliman“ z dodanim življenjepisom pa je vse premalo razširjen, in tudi ni upati, da bi se kedaj razširil tako, kakor gré.

Knoblehar je gotovo eden najodličniših naših rojakov, in zasluži, da ga ljudstvo v spominu ima. To se more najlaglje zgoditi, če „družba sv. Mohora“ njegov življenjepis med svet pošlje. S tega namena je bilo le-to prosto navadno delce po gori omenjenih virih in nekoliko po „Zg. Danici“ spisano.

Kar se tiče porabe Abune Solimana in Zg. Danice, je veliki prijatelj in neutrudljivi pospešitelj afrikanskega misijona mnsn. L. Jeran rad privolil.

Pisatelj.

I.

Rasi nedolžno, veselo in zdravo,
 Dete, ki rajski spreléta te smeh,
 Božjo odgrinjalo tam bodeš slavo,
 Koder ošabno šopiri se greh.

Knoblehar je beli dan zagledal 6. jul. l. 1819 v Škocijanu pri Dobravi na Kranjskem, v dekaniji kerškej ali leskovškej. Oče Nace ali Ignacij in mati Urša sta imela tu sredno kmetijo, in pet otrok: tri sine in dve hčeri. Ignacij je bil najstareji deček, in ko so stariši opazili, da je za uk pripraven, poslali so sedemletnega sinka v šolo v Kostanjevico, naslednjega leta pa v Celje. Od tukaj je prišel v Novo mesto, kjer je doveršil drugi in tretji nemški, in šest latinskih razredov ali šol.

Kako je v tem času živel, o tem so nam povedali nekaj malega njegovi oskerbniki, in je vredno, da se omeni. Knoblehar je bil navadno ves zamišljen, in bolj sam zase. Za glasno, sumečo družinjo se ni zmenil dosti, raje je občeval z izkušenimi možmi kakor z živimi mladeniči. Če je prišel v družinjo, ki mu je ugajala, bil je tudi on vesel in jako živ. Kadar je kaj sklenil, držal se je tistega na vso moč, in je branil svoje mnenje skoro terdovratno, in ta termoglavost je bila kriva, da se ga je lehkomiselná mladina nekako ogibala, češ, da je Knoblehar odurnega vedenja. Glave Knoblehar ni imel posebno dobre, ali je bil zato na vso moč marljiv. Zjutraj je navadno ob štirih ustajal, zvečer je rožni venec skoro le on naprej molil, k službi Božjej je vselej šel, navadno sam. Posebno veselje je imel do bilja, cvetja in živali, in je že dobil priliko tako ali tako, da je mogel kaj primernega povedati, ali se v pobožno premišljevanje vtopiti.

Knoblehar je že kot učenec nekako slutil, kaj da bode iz njega, tako nam terdijo zanesljivi ljudje, in

od leta 1836 počenši se je res prav mnogo s tem v duhu pečati začel. Tega leta namreč je prišel na Kranjsko naš slavni rojak Baraga, ameriški misijonar, in pozneji škof indijanski. Da je bilo o tej priložnosti na Kranjskem vse po koncu, da se je le o tem govorilo, to je gotovo, in vse to je tudi Knobleharju globoko v serce segalo. In ko je bil misijonarja Barago tudi osebno spoznal, sklenil je, da hoče tudi on, ako Bog dá, nevercem luč svete vere prižigati, k čemur ga je neka skrivna moč že sama po sebi vlekla.

S tem imenitnim sklepom v sercu je prišel Knoblehar jeseni l. 1837 v Ljubljano v sedmo latinsko šolo. Najraje se je učil naravoslovja, občne zgodovine, pa novejših jezikov, ker je vedel, da znanje jezikov je misijonarju neobhodno potrebno. Doveršivši sedmo in osmo latinsko šolo je prišel v duhovšnico ljubljansko, kjer je ostal dve leti. Tudi tu se je nadalje uril v jezikih, ali pri tem ni zanemarjal svojih navadnih dolžnosti, zapovedanih predmetov šolskih, izlasti rad pa se je učil hebrejščine, arabščine, sirščine in kaldejščine.

Goreča želja po misijonu ni dala miru mladeniču. Ljubljana mu je bila pretesna, želel je priti v ũstav, t. j. nekake šole, v katerem bi se mogel popolniše izučiti za misijonarja. Tak ũstav je slavna rimska „propaganda“, v kateri se mladeniči iz vseh krajev sveta v mnogoterih vedah odgojujejo, da jih potem pošiljajo za misijonarje v razne dežele. In v ta ũstav je želel priti tudi naš Knoblehar. Zato se je drugega leta v duhovšnici obernil s to serčno željo do tadanjega papeževega nuncija kneza Altierija na Dunaju, da bi kaj izvedel. Kardinal je pohvalil junaški sklep, in dal serčnosti mladeniču.

Ko je doveršil drugo leto bogoslovja, zapustil je Knoblehar Kranjsko dne 27. avg. l. 1841. Teško se je poslovil od ljubih starišev, bratov, sester, in še drugih; hudo mu je bilo, ko je zapuščal drage domače kraje, in se odpravljal v tuji svet. Nekoliko so mu te

bridkosti zljajšale primerne besede, ki so mu jih govorili g. J. Zalokar, takratni fajmošter v Škocijanu, in tolažil ga je tudi imenitni in važni poklic, ki si ga je izbral. „Slovo“ od očeta in matere, od bratov in sester je prav lepo opisal rajni Umek-Okiški v slavospevu „Abuna Soliman“ tako-le:

Z Bogom oče, z Bogom mati,
Srečni, zdravi ostanite;
Zdrave sestre, srečno brati,
Serčno zmirom se ljubite!

Moram se od vas ločiti.
V daljne tuje grem dežele;
Divje ljudstva tam učiti
Moje so preserčne želje.

S srcem ranjenim odidem,
Vabi sveta me resnoba:
Ako več nazaj ne pridem,
Vidimo se unstran groba.

Ako pismo kdaj dobite,
Da me hladna zemlja krije;
Žalostni izgovorite:
Luč nebeška naj mu sije!

Koder koli bodem hodil,
Vsaki dan za vas bom molil,
Angelj Božji me bo vodil,
Sebi moje Bog izvolil.

Toraj zdravi ostanite,
Zadnjič si roke podajmo.
Solz prebritko ne točite,
Vsi se Božji volji vdajmo.

Do Tersta ga je spremilo nekaj prijateljev. Serce mu je tergalo, ko je od njih slovo jemal. Pisal jim je

pozneje iz Rima, da mu je bilo poslavljanje od njih ravno tako bridko, kakor malo popred od domačih, in da mu je serce kervavelo, ko jim je smehljaje z roko mahal z ladije.

Dne 7. sept. je prišel Knoblehar v večno mesto, v Rim. Oj, kakošne misli pač so šle po glavi navdušenemu mladeniču, ko je pervikrat zagledal veličastno, velikansko kuplo Šentpeterske cerkve. Perva pot je bila na grob sv. Petra in Pavla. Tu je mladi slovenski romar, prešinjen od svetega strahu in groze, pokleknil in molil:

„Pervaka apostoljska! ponižno tu klečim,
Da sveta mučenika nevredna stvar častim.
Tud jaz hoditi hočem enako z vama pot,
Prosita, da mi pošlje svoj blagoslov Gospod!“

„Na vajnem slavnem grobu Bogú darujem dar,
Darujem, Vsemogočni! sercé Ti revna stvar,
In prosim, da nebeško mi milost dodeliš,
Da zasadim med ljudstva neverska sveti križ!“

Ko je Knoblehar odmolil, in veličastno, največo cerkev na zemlji poveršno ogledal, šel je propagande iskat. Ali česar ne bi bil pričakoval, zgodilo se je; v propagando ga niso sprejeli! Vendar so mu dovolili, da smé hoditi v jezuiške kolegije ali šole, in se v propagandi jezikov učiti. No vkljub temu, da mu je koj pervo upanje po vodi splavalo, ni se dal pogumni mladenič ostrašiti, šel je naprej po poti, katero je bil ubral, zaupal je na Božjo pomoč, naj pridejo kakoršnekoli poskušnje. Ali koj perva skušnja je bila terda, zeló terda, neznanske skerbi in bridkosti so Knobleharja obsule. Ko je šel z doma, ni imel dosti več denarja, kakor le toliko, kolikor ga je navadno potreba za potovanje v Rim, da človek pošteno shaja. Knoblehar je varčno ravnal, in zato se je nekaj dni že še prebil, ali denarja je bilo od dne do dne manj, in novega

vzeti ni vedel od kodi. Pomanjkanje ga je čedalje huje terlo. V Rimu je bil čisto tuj, domu je bilo daleč, denarja pa nič! Knoblehar se je udal v voljo Božjo in rekel: „Gospod, kakor ti hočeš, tako naj bode!“ Ta čas terde poskušnje in stradanja Umek lepo opisuje:

Po sjajnem mestu tujec hodi,
Iz daljnih krajev romar mlad,
Prijazen znanec ga ne vodi,
Tovarš mu hoče biti glad.

Palače zlate se bliščijo,
Po ulicah odmeva šum,
Vozovi nagloma derčijo,
Ni zginil sercu še pogum.

In serčno romar mlad koraka,
Poterka tu, poterka tam:
Zapira se mu hiša vsaka,
Ne vé najprej, ne kod, ne kam. —

V tej stiski se je Knoblehar obernil domu na Kranjsko. Pisma, katera je pisal meseca novembra l. 1841, in febr. l. 1842 nam pričajo, v kolikem pomanjkanju je živel, ali da mu zato zaupanje na Božjo pomoč ni upadlo nikdar, pa tudi to nam pričajo ta pisma, kako mu je serce hrepenelo po učenosti. Z nenavadno gorečnostjo in marljivostjo se je uril v vseh znanostih; učil se je pred vsem drugim tega, kar je odličnemu duhovniku znati potreba, poleg tega pa tudi naravoslovja, računstva, risanja, zvezdoslovja, zdravilstva, s kratka: vsega se je učil, do česar mu je pot odperta bila.

Naj tedaj tu vverstimo nekoliko verstic iz njegovih pisem.

„Večkrat po cel teden, tudi po 14 dni nisem gorkega jedel; vžival sem samo kruh in vino. Vendar sem čversteji, kot sem bil na Kranjskem, bolj rejenega

obraza, in se krepkejega počutim. O domotožnosti, kakor jej velé, zaradi katere ljudje iz severnih krajev tu mnogo tožijo, in jih zato obhaja čemernost, žalost, ali se jih celo sušica loti, o tej jaz malo vem, in kolikor je čutim, raje pravim, da je domovinska radost. Kadar se spominjam domovine, tedaj se izradujem, in novo oživljen se lotim dela in dolžnosti;" i. t. d. —

Kakor hitro so v Ljubljani izvedeli, kako slabo se godi Knobleharju v Rimu, nemudoma so poslali preblagi knezoškof Anton Alojz izdatne denarne podpore, kar so tudi pozneje še večkrat storili. Tudi duhovščina po deželi je jela zlagati denarja svojemu rojaku, vsaj je je znano bilo hvalevredno njegovo prizadevanje. Denar je o pravem času došel v Rim, ali kdo vé, s kako pomoto mu ni bil oddan. Ubogi Knoblehar je moral „stradati,“ denar je pa na pošti ležal. Še le čez osem mesecev ga je dobil! Sreča, da ga je med tem dober prijatelj priporočil danskej imenitnej rodbini Thorwaldsen za domačega učitelja. S to gospodo, ko je bil dobil privoljenje od svojih viših, potoval je po letu l. 1842 po italijanskih, nemških in slovanskih zemljah. Bil je v Florenci, Veroni, Monakovem, šel je skozi Česko, Saksonsko in Prusko v Hamburg, in slednjič v Kodanj. Ali ker je moral z začetka šolskega leta, t. j. novembra meseca že v Rimu biti, kakor so mu bili učeniکی naročili, ostal je v Kodanju do oktobra, potem pa se vernil skozi Hamburg, Havre, Pariz, Marseille in Civitavechijo. Kmalopotem, dne 25. novembra l. 1842 je pisal iz Rima prijateljem: „Tako sem tedaj zopet v mirnem zavetju, v svetem mestu, čverst in zdrav, novo oživljen in še bolj navdušen, da se pripravim za veliko borbo.“ Takrat je tudi prejel denarje, spomladi iz Ljubljane poslana, ki so ga daljne stiske rešili.

Leta 1843 so sprejeli Knobleharja med učence propagandine, in leta 1844 na sv. Petra dan je slovesno obljubil, da hoče prednikom njenim do cela pokoren biti, ter jim iz evropskih misijonov vsako leto, iz dru-

gih delov sveta pa vsako drugo leto poročati uspeh svojega misijona.

Na vso moč vesel je bil Knoblehar, ko se je v propagando preselil; tu še le je bil doma. V propagandi se učé in pripravljajo za svoj imenitni posel mladeniči iz vseh krajev sveta. Vsako leto na sv. treh kraljev dan pa imajo posebno slovesnost, recimo „besedo“ v raznih jezikih. Tudi Knoblehar je imel pri tej priložnosti besedo, in sicer — v slovenskem jeziku.

Približal se je čas mašnikovega posvečenja Knobleharju. Kardinal Patrizi, vikar Njih Svetosti, podelil mu je subdijakonat dne 2. marca l. 1845 v kapeli rimskega semenišča, in dijakonat dne 8. marca v slavnoznanej cerkvi sv. Janeza lateranskega. Kardinal Franski, prefekt propagandin, pa mu je podelil presbiterat dne 9. marca v svojej domačej kapeli.

In dne 14. marca je Knoblehar pel novo mašo v jezuiškej cerkvi.

Tako je bil naš rojak pripravljen za misijon. Ali kamo ga bodo poslali? Veselega serca je pričakoval povelja od svojih viših. Namenili so ga najpreje za misijon v Hindostanu; že se je odpravljal na pot in imel le malo dni do odhoda, ko mu nenadoma naznani propaganda, da ga bode v Štokholm poslala, ker katoliška srenja tam gori je prosila duhovnika, ki zná francoski in nemški. Težko je popustil Knoblehar dolgoletno upanje, gorečo željo, da pojde k malikovalcem luč sv. vere nažigat; ali kmalo se je pomiril, češ, da je volja Božja tako. O teh dveh misijonih je izrekel svoje mnenje v pismu, katero nam jasno priča, da je bil Knoblehar globok mislec in vnet boritelj sv. vere. No tudi na Švedsko ga niso poslali; v kratkem so mu odperli pot na tri strani: v Avstralijo, v Hindostan in v Perzijo, na vseh treh krajih so se imela ustanoviti nova misijonišča. Učeno in živo popisuje v omenjenem listu vsa ta misijonišča. Odločili so ga za Perzijo. Nemudoma mu je prinesel slavni kardinal

Mezzofanti perzijansko slovnico, in Knoblehar se je z navadno serčnostjo in stānovitnostjo začel učiti jezika, običajev in posebnosti te pokrajine. Med tem je imel tudi misijon z nekimi tovariši, ki ga je vodil jezuiški pater Rillo, ravnatelj propagandin. Misijon so imeli v apeninskih planinah. Tam se je poslednjikrat sešlo več mladih misijonarjev, ki so se kmalo potem razšli na vse štiri vetrove. Za slovo so imeli malo in temu primerno gostovanje. Ta misijon je bil Knobleharju na vso moč ljub in drag, ni ga mogel pozabiti.

Ko se je tako mladi misijonar skerbno pripravljaj za perzijansko misijonišče, gledi, kar mu zopet tudi to upanje in veselje poderó; povedo mu, da se mu ni treba za odhodnjo pripravljati, ker ga hoče propaganda v Rimu imeti. Propaganda namreč je bila sklenila stolico staroslovenščine, pa nov gerško-rutenski zavod ustanoviti, in Knobleharju to stolico in podvodstvo v novem zavodu izročiti. To je bila gotovo velika čast Knobleharju, propaganda je priznala njegovo sposobnost, to je tudi sam čutil, in zategadelj je imenoval to priznanje „najterjo poskušnjo.“

Knobleharju se uname v sercu z novega huda borba; to, po čemur je toliko hrepenel, mu je že dvakrat spodletelo. Ali naj si je misijon še tako iz glave izbija, ni ga mogel izbiti. Naposled je sklenil svoje prednike prositi, naj dado drugemu odlično mesto, njega pa pošljejo v zunanji misijon. Uslišali so ga, pa ne radi. Dali so mu na izberanje, kamor hoče, pa naj gré, in odločil se je za Agro v Indiji. No tudi to se ni zgodilo, bil je za imenitniši posel namenjen.

II.

. stermé poslanci Božji
 Pri pogledu nove zemlje,
 Strašnih krajev afrikanskih,
 Kjer doma so divja ljudstva,
 Kjer puščave so neznanske,
 Tamni gozdi, v njih zverine,
 Solnce vroče kakor ogenj.
 Misli švigajo po glavi,
 Čudne misli, strah in groza
 Sveta serčnost vse premaga.

Pred omenjeni jezuiški pater Rillo, rodом Poljak, je nekaj let goreče misijonaril pri Druzih, l. 1845 pa so ga poklicali v Rim za rektorja propagandinega. On je prišel prvi na to misel, da bi se v osrednjej Afriki misijonišče ustanovilo, in tej misli je sv. zbor propagandin z veseljem priterdil v seji dne 26. dec. l. 1845. Osrednja Afrika je bila povzdignjena na apostoljski vikarijat, in sv. oče Gregorij XVI. so ga poterdili dne 3. aprila l. 1846. Ta vikarijat je obsegal Nubijo, Saharo, ves Sudan, in razsežne pokrajine svobodnih zamorcev južno od Djebel Njemati-a.

Novim apostelnom afrikanskim je bilo naročeno zamorce spreobračati, robstvo ali sužnost ovirati in zabranjevati, pa dušno pastirstvo čez posamezne, po teh krajih raztresene katoličane oskerbovati. Za ta posel so bili odbrani od propagande naslednji možje: mnsng. Casolani kot apost. vikar s škofovsko dostojnostjo, kot pomočniki pa pat. Rillo, J. Knoblehar, pat. Pedemonte (bivši Napoleonov častnik), in Angelo Vinko iz ustava Don Nikola Mazza-vega v Veroni. Previdno so v Rimu ravnali, da misijonarjem niso ukazali, kodi imajo potovati in kje se vseliti, vse to so prepustili njih lastnej previdnosti. Sedaj je Knoblehar dosegel, po čemur je toliko hrepenel, bil je do cela zadovoljen.

Preden so novi misijonarji odrinili iz Rima, umerli so Gregorij XVI.; ali tudi njihov naslednik, preblagi

Pij IX. so koj poterdili ukaze svojega prednika, in poblagoslovili sveto početje. Ali še je preteklo več tednov s pripravami za to tako dolgo in težavno potovanje, in v tem času je neutrudljivi Knoblehar dosegel čast doktorja sv. pisma.

Pred odhodom v Afriko so poslali Knobleharja k Maronitom v Šazir na Libanonu, da se nekoliko uterdi za silno težavne, vroče afrikanske pokrajine, da se še bolje izuri v arabskem jeziku, da se privadi obredom jutrovske cerkve in običajem ondotnih kristijanov. Dne 3. jul. 1846 je odpotoval iz Rima. Poslednje dni v Rimu in poslavljanje od tam je prav lepo in mikavno popisal.

„Poslednje dni sem obračal izlasti za obiskovanje in slovó od svetih krajev, ki so mi bili po večletnem prebivanju v večnem mestu postali tako ljubi in dragi, da se kar nisem mogel od njih ločiti. No kdo bi se čudil! Ti sveti kraji so bili meni pribežališče ob času terde poskušnje, v njih sem vžival blaženost v pričujočnosti Najsvetejšega, in ta mi je vedno z novega oživljala sklep, da se vsega posvetim razširjanju njegove svete vere. Na grobu apostoljskih pervakov, kjer sem kot ubog romar razodel svoje serce Gospodu, daroval sem več potov večnemu Očetu daritev njegovega Sina. Skoro mi ni treba praviti, da pri teh in takih prilikah nisem zabil predrage domovine in častitih dobrotnikov, po katerih mi je Gospod mogočno roko podajal.“

„Poslavljanja od Njegove eminencije kardinala Mezzofanti-a, ki je vedno po očetovski zame skerbel, ne smem molčé preiti. Ljubeznjivi kardinal je prišel zadnji dan pred večerom v misijonišče me blagoslovit. Kakor po navadi se je tudi to pot v mnogih jezikih z menoj pogovarjal, in med drugim obžaloval, da odslej ne bode več imel priliko slovenski govoriti. Ves ginjen je omenil: „Ti me bodeš zapustil, moj sin! s kom bodem sedaj kranjski govoril? Na tem svetu

vsaka reč le en čas terpi!“ — Potem, ko je starček s prav pobožnim glasom hvalil pota Božje previdnosti, ki me je do sedaj prav očetovski vodila, potem je ustal in me objel s posebno ponižnostjo, in izrekel po nemški še te-le meni nepozabljive besede: „Idi v miru, moj sin! Gospod naj te spremlja po vseh potih, imej ga vedno pred očmi. Pogledi moje sive lase in od starosti pripognjen život. Spominjaš se, da sem pred petimi leti, ko si prišel k meni, bil veliko terdneji. Gospod me kliče, ko tebe pošilja daljnim narodom njegovo sveto imé oznanovat. Zaupaj vselej nanj, in spomni se včasih besedi, katere sem ti več potov prijazno govoril. Moli zame, dokler se zopet ne vidiva.“

Po večerji se je poslovil s svojimi 120 tovarši v propagandi, ter objel misijonskega prednika patra Rillo-a, kakor vemo, tudi v Afriko namenjenega. Ob enajstih sta odrinila z Vinkom. Ko sta se peljala memo velikanske Šentpeterske cerkve, izgubil je voznik bič, in moral obstati. Ta trenotek se je Knoblehar še enkrat ozerl na slavni tempelj Gospodov in obšli so ga dobrodejni, sveti občutljeji, kar nam pričajo naslednje njegove verstice:

„Mogočno in tiho je stalo poslopje s svojo krasno krono, ponosno kupljo. Iz temnega stebrovja nam je lesketala slaba lučica. Molčé in ravnó je z visokega ostrešja na nas gledala cela versta postavljenih kipov. Zdelo se mi je, kakor da je množica občudovalcev, ki so prišli iz davnih vekov, in so zavzeti obstali pred galilejskim ribičem in da še sedaj tam stojé zamaknjeni v premišljevanje nerazumljivih sklepov Božjih. Ta hip sem še en pot poprosil pervaka apostolskega, naj prosi zame pred sedežem Božjim, da zvest ostanem v tem, k čemur sem se bil odmenil.“ —

Na nekem francoskem parniku se je pripeljal Knoblehar v Aleksandrijo. Med potjo se je pogovarjal s potniki raznih ver, in neko angleško gospodičino, ki je o katoličanih zeló zaničljivo govorila, rešil je

krivih misli, dal jej knjigo, da se je naučila „češčena Marije“, v Aleksandriji pa jo je izročil prednici usmiljenih sester.

Iz Aleksandrije je šel Knoblehar v Sirijo pripravljat se za mnogotere težave misijonske. Ostal je osem mesecev na Libanonu pri Maronitih v gazirskem ustavu. Veselili so ga prijetni kraji, dopadali so se mu ljudje, in le težko se je ločil od učencev, ki so ga serčno ljubili in jako čislali. Od tu je potoval v Jeruzalem, Betlehem, k mertvememu morju, in drugim znamenitim krajem in mestom.

Še le spomladi l. 1847 so se sèšli gori omenjeni misijonarji v Aleksandriji, in zopet je preteklo nekaj tednov, preden so vse oskerbeli za daljno potovanje. Tudi so imeli dosti prošnja in trudov, preden so dobili „ferman,“ t. j. spremno in brambeno pismo od ondotne vlade. V Aleksandriji se je Knoblehar sèznanil z avstrijskim poslancem in svojim rojakom pl. Lavrinom, in z učenim Dr. Arnaud-om, ki mu je marsikaj važnega in potrebnega povedal o černcih v osrednjej Afriki, katere je bil na svojih izletih v tiste pokrajine precej dobro poznal.

Dne 24. jul. so misijonarji vendar zapustili Aleksandrijo in odrinili proti Kahiri. Tudi tu so se morali za nekaj tednov ustaviti, in še le proti koncu septembra so mogli iti zopet naprej. Potovanje v notranje kraje afrikanske pa je silno težavno, bodi si po suhem skozi pustinje, bodi si po Nilu, ki ima mnogo nevarnih slapov, čez katere se ladije z neznanskimi težavami pretezajo. Namenili pa so se bili v Hartum,* poglavito mesto sudansko. Stoji pa to mesto na vogalu, kjer se Bela in Višnjeva Reka stekate, in pod novim imenom Nil dalje tečete. Mesto je še mlado, ustanovil ga je podkralj Mehemed-Ali, ali vsled ugodne lege za trgovino z osrednjo Afriko se je kmalo razširilo in

* Hartum = Kartum.

povzdignilo. Na potu v Hartum je zbolel p. Rillo na driski, in misijonarji niso mogli tako hitro naprej; verh tega vožnja po Nilu tudi dalj časa traje, kakor potovanje skozi pustinjo nubijsko. Dne 11. febr. l. 1848 so vendar dospeli v Hartum. Ali slaba se je jim godila. Pomočki so do malega pošli, in bolezen je čedalje huje pritiskala. Škof Casolani ni mogel kar nič več prestajati, tako neugodno mu je bilo ondotno podnebje, izročil je toraj svoja apostoljska pooblastila p. Rillo-u, in se nemudoma vernil v Evropo. Rillo, ki je bil med tem nekoliko okreval, zbolel je z novega zelo nevarno, in skoro ni bilo več upati ozdravljenja. Vsled teh in takih neugodnostij nikakor ni kazalo misijonarjem še naprej potovati. Ostali so v Hartumu, ker je to mesto bilo tudi še v mnogih drugih ozirih jako pripravno za misijonsko postajo. Tu namreč se stekajo najvažnije ceste iz notranjih pokrajin; do le-sem še vendar nekama redno prihajajo tergovci evropski, in je tako zveza ž njo vsaj nekoliko zagotovljena, tako da človek more važnejše reči še izvedeti in potrebnih reči si naročiti, ali pa v Evropo sporočiti in poslati. Dalje so misijonarji izprevideli, da ga ni pripravnišega mesta, od koder bi zamogli tako hitro v zvezo stopiti s stanovniki osrednje Afrike, od koder bi se dalo tako zanesljivo prizvedati o posebnostih ondotnih pokrajin, in o mestih, kjer bi se dale misijonske postaje ustanoviti. Tu so se mogli tudi nekoliko učiti in privadati novih jezikov, spoznavati zamorske običaje, in se polagoma privaditi od našega zeló različnemu podnebjju, katero je vsem, ki se popreje nič ne pripravljajo, zeló nevarno in pogubljivo, česar se bomo pozneje prepričali. Isto tako se je jim Hartum videl prav pripraven tudi za sredotočje, za zbirališče, da bi se namreč tu o gotovih časih zbrali, posvetovali, razvedrovali, ali pa zdravja in telesnega okrepčanja iskali. In tako so na vse zadnje sklenili, da v Hartumu misijonsko postajo ustanové. Nek Turek, kateremu so nekdej katoliški

duhovniki življenje oteli v boju na Libanonu, sprejel je iz hvaležnosti misijonarje pod svojo streho.

Pred svojo smertjo je kupil oče Rillo v Hartumu kos zemlje misijonu. Na tej zemlji je začel Knoblehar zidati hišo in kapelico. Slabo je bilo oboje, ali vendar za silo, kajti na kaj boljšega tisti čas in v tistih okolnostih še misliti ni bilo.

Dne 17. jun. l. 1848 je umerl o. Rillo v najboljih letih. Vso svojo oblast pa je popred izročil našemu Knobleharju, katerega so Arabci sploh „Abuna Soliman“ imenovali, in pozneje tudi ostali zamorci, pri katerih je sveto vero oznanoval. Jezuit Rillo, rodom Poljak, in naš Knoblehar sta tedaj ustanovila misijon v osrednji Afriki.

Ali s kakimi težavami se je bilo Knobleharju boriti! Pisal je v Evropo in prosil podpore, ali ni je bilo od nikoder. Malo je imel ljudi, ali jesti je bilo treba vsak dan, in tako se nazadnje vendar le veliko nabere. V Evropi se tisti čas niso dosti menili za daljne misijone, prevrat ali prekucija je bučala skoro po vseh pokrajinah. Vera, cerkev in vse sveto je bilo v prah pohojeno, oznanovalce besede Božje so preganjali in iz domovine izganjali, zavodi za razširjanje in ohranjenje sv. vere in cerkve so bili nevarno zmajani, in bati se je bilo, da bode vse skup padlo, in sami sv. oče papež so bili v največji nevarnosti. Kdo bi se po tem takem čudil, da se skoro ni več mislilo na novo ustanovljeni misijon afrikanski. Kam so se hoteli zapuščeni misijonarji obrniti, od kodi pomoči pričakovati? Propaganda v Rimu je kar naravnost in slovesno izrekla, da ne more več misijona podpirati, in so že tudi bili podpisani dotični dekreti, da se zamorejo misijonarji verniti domu v Evropo. K vsem temu je nek hudoben Evropec, kateremu je bil misijon tern v peti, Haled pašo tako nahujskal, da ga je po vsakej ceni zatreti hotel.

Ali Knoblehar ni obupal! V neskončnem zaupanju

na Božjo previdnost je vse srečno prestal in premagal. Da ni bilo Knobleharja, katoliški misijon v osrednjej Afriki bi bil že l. 1848 konec vzel.

Bila sta pa takrat samo dva misijonarja v Hartumu, Knoblehar in Pedemonte. Casolani, kakor že vemo, se je bil v Evropo vernil, pa tudi Vinko, da bi ozdravel, in potrebne pomoči dobil. Delalo se je tedaj samo v Hartumu, in še tu v velikih stiskah. Vendar so kapelico srečno dozidali do binkoštnih praznikov, in v misijonsko hišo so sprejeli nekaj zamorskih otrok. Ali kako so dobili teh otrok? Prav lahko, in sicer tako-le. V Hartumu je bil tiste dni somenj za robove, ki so jih bili nečloveški tergovci iz daljnih notranjih pokrajin privlekli, kakor živino pri nas. Med robovi je bilo tudi mnogo male nedolžne dece, ki je bila staršem skrivaj odpeljana, ali ž njimi vred zajeta. Takih nesrečnih dečkov, kateri so bili videti še dosti čednega vedenja in bistre glave, so misijonarji več pokupili. Tudi so naleteli v Hartumu zapuščenih otrok, ki so jim očetje bili Evropejci, pa so jih zaverгли in popustili. Taki otroci so potem podivjali, brez vere odvrščali, k materam se zatekali, ali se kar tako sem in tje klatili. Te otroke so misijonarji v misijonskeji hiši podučevali in odrejali. Ti siroteji naj bi bili prva kerščanska občina v osrednjej Afriki, ti novi kristijani naj bi, kadar odrastejo, šli med svoje černe brate učiti jih resnic sv. vere, in kazati jim pravo pot v nebesa.

Dečki so se dobro vedli, radi se učili, Boga hvallili in molili, in misijonarje po očetovski ljubili. O vseh Svetih je Knoblehar nekaterim že podelil zakrament sv. kersta. Ko je pred ta dan zvečer šel v spalnico gledat, ali že spijo, dobil jih je klečeče. „No, kako da še niste šli spat,“ vprašal jih je? „Kaj delate tako pozno?“ Odgovoré mu: „Molimo na čast Materi Božjej, naj bi nam izprosila, da doživimo jutranjega dneva, ki nas ima pokristijaniti.“ Gotovo je gospod

provikar vesel bil takih pervencev osrednje afrikanske cerkve.

Pa tudi Knoblehar in tovariši njegovi so v šolo hodili. In kamo? K svojim črnim učencem, t. j. gledali so in se prizadevali, kolikor se je dalo, da se naučé jezikov različnih ondotnih plemen, pri katerih so otroci doma bili, da poizvedó o vseh posameznostih, ki se tičejo stanovanjšč tistih plemen, o njihovih naboženskih nazorih, običajih in drugem takem, kar bi jim utegnilo prav hoditi na misijonih.

Podpore iz Evrope ni bilo kar nobene, in to je bilo hudo, ali ugodni uspeh koj pri prvi poskušnji z zamorskimi otroci je dajal serčnosti misijonarjem, tako da so raje sami sebi pritergovali, kakor otroke iz misijona poslali. Tako so z Božjo pomočjo pretolkli leto 1848; še huje je bilo leto 1849. Ali ko je stiska do verha prikipela, došla je pomoč še o pravem času iz Ljubljane. Bila je sicer mala z ozirom na premnoge potrebe in stroške, ali nekaj je vendar le bilo. In to je dalo potertim novega veselja, novega upanja.

Med tem se je povernil tudi Vinko v Hartum. Prinesel je le malo podpore zaradi vojske na Italijanskem. Težko ga je pričakoval Knoblehar, potem pa se je kmalo vzdignil ogledovat notranjo Afriko. Hotel je poizvedeti, kako daleč se more priti, ter kje in kako bi se dale misijonske postaje ustanoviti. To je bila gotovo prederzna misel, ali Knoblehar se je ni ustrašil.

III.

. . . jadra zopet se napnite,
Dežele nepoznane mi odkrite.

Novembra meseca vsako leto, ko začnó severni vetrovi pihati, poslal je paša iz Hartuma več ladij po Belej Reki, da oskerbé egipške naselbine ob veletoku s potrebnimi rečmi, in da od zamorcev, ki še naprej od tam stanujejo, za stekleno drobnjav slonovih zob

nakupijo. Tej poslatvi se je bil namenil Knoblehar pridružiti, in potem se peljati še naprej, kamor do takrat trgovci turški še niso zahajali. Prosil je dovoljenja, ali paša je le nerad dovolil. Sedaj mu je terda hodila še za ladijo, naposled jo je vendar izposloval od nekoga muhamedanskega trgovca, toda pod terdimi pogodbami.

Dne 13. nov. l. 1849 je odrinil Knoblehar z Vinkom in Pedemonte-om, misijonišče hartumsko je pa svojim domačim ljudem izročil, da ga čuvajo. Čez nekaj dni so se pripeljali do skrajnih mejnikov egipške dežele, in stopili so na tla svobodnih zamorcev. Prišli so

v kraje notranje
 V kraje vroče, nepoznane,
 Kjer brez sence solnce sije.

Gleda krog in krog Abuna,
 Proti nebu in po zemlji,
 Pred očmi prikazni nove
 Se versté, serce budijo.
 Kakor gleda vojskovodja
 Gore, griče in planjave,
 Gleda, kaj sovražnik dela,
 Kam postavil bi kerdela,
 Da doseže slavno zmago:
 Tako Soliman Abuna
 Meri z bistrimi očesi
 Čudno zemljo afrikansko,
 Kjer postavljaj črnim ljudstvom
 Bo zastavo večne slave.

Peljali so se memo več narodov, videli so n. pr. Šiluke, Nuerce, Dinkovce in Barce, ki vsi so razcepjeni na več plemen. Čez 64 dni je dospel Knoblehar do gore Logvek v pokrajini barskej, do tje pred njim ni dospel nobeden Evropejec.

Sedaj je treba, da nekoliko opišemo to novo, prečudno zemljo afrikansko, t. j. pokrajine svobodnih zamorcev od skrajnih mejnikov egipških do Logveka.

1. Devetdeset ur od Hartuma proti jugu stojè mejniki egipške dežele, in se prične svet svobodnih zamorcev ob obeh straneh veletoka. Vsa ta neizmerna pokrajina je velikanska ravan, na katerej ne ugledaš nikjer hribovja ali gorovja, izvzemši par stožkov, in skozi to ravan se počasi zviija belomotna Bela Reka s svojimi pritoki. Ob njej se razgrinjajo prijetni gosti gozdi, po katerih živi mnogo zverine, sem ter tje pa velikanske stepe in močarine. Kadar se začnó nalivi in se veletok napne, tedaj mnogi nizki kraji vsi pod vodo pridejo, kjer potem zraste visoka serpica, ali pa nekošno terstje, ki je še laglje od probka, in se dado iz njega jako lehkí čolnički narejati. Na teh velikanskih travnatih planotah ob veletoku pač ne kaže se naseliti že zavoljo povodenj ne. Bolj proti jugu, kjer ima veletok dokaj globokejo strugo, je pa okolica jako divna in krasna.

Da-si je veletok velik, vendar po letu, ko voda vpade, težko vozijo zaradi premnogih klečet. Voda Bele Reke je dobra in zdrava.

2. Na tej velikanskej ravani ne ugledaš gorovja popred, kakor še le globoko na jugu, v pokrajini barskej. Na enem otoku Bele Reke stojí gora Logvek, kakor kaka piramida, in zapira vožnjo po veletoku, kajti od tu naprej se ni moč več voziti. Koj za to goro se začnejo pragi. Knoblehar je na vso moč se trudil še dalje priti, pa se ni dalo.* Zamorci terdijo, da je veletok od Logveka naprej tri dni hoda s kamenjem nametan.

Po teh neizmernih pokrajinah pod žgečim solncem

* Malo dalje kakor on je prišel pozneje misijonar Mozgan. V malem čolnu se je še dva dni daleč vozil, ali ko je videl, da ne more več naprej, zapisal je imé, dan in leto na neko skalo in se obernal.

je rast odvisna od deževja. Dež gré periodično t. j. občasno, in čim bliže ravniku, tem preje gré. Po tem se ravna tudi setev. Najbolj dežuje meseca aprila in maja, ali pa avgusta in septembra. Zato imajo zamorci dva letna časa: suhega in mokrega.

3. Ker je v teh krajih dosti vode in greje tropično solnce, tudi rado, hitro in bujno raste. Vendar je velik razloček med obrežjem Bele Reke in notranjimi kraji. Kakor daleč sega voda veletokova, ali je vsaj nekedaj segala in blata nanosila, povsodi tam je vse bolj enolično. Nižavje ob veletoku je bolj travnat svet, le sem in tje se razprostirajo dolgi gozdi, zaraščeni večji del z akacijami in mimozami, katerim se različne ovijalke prav lepo podajajo. Tam, kjer se prično selišča Dinkovcev in naprej proti jugu pa že raste tudi ebenov les (černi les), palme, orjaška evferbija, s kakoršno Barci živo mejo zasajajo, in še drugo drevje. Vsi drugi prostori so zaraščeni z visoko travo, da se celo bivoli morejo v njej skrivati, ali pa z visokim terstjem, ki ga ribiči za drogove radi rabijo, in zamorci sploh kočice ž njega narejajo. Kjer je svet še nižji, tam nastajajo močarine, koder rastejo celi gozdiči rumeno cvetočega ambaka, ki navadno po 4 metre visok zraste. Dalje po teh mokrih krajih raste papirus, iz katerega so svoje dni tako zvani papir delali.

Te velike nižave ob veletoku tedaj so bolj enolične, kar se tiče rastlinja, ali vse drugačni so notranji kraji. Dve uri hoda od veletoka se začne svet polagoma vzdigovati, in ima tudi že bolj terdo podlago. Tam se pričinja vse drugačno rastlinje, tam raste razno listnato drevje, ki je vse prepreženo in povezano z ovijalkami, in tako gosto, da človek skoro naprej ne more. Tudi terta* tu brez vsega obdelovanja bujno

* Mozgan se je mnogo trudil, in ga je vendar toliko nabral, da je mogel vino za poskušnjo napraviti. Bilo je černo, in okusa na vsem svetu takega, kakoršnega imajo italijanska vina v nizkih legah.

raste in sladkega grozdja rodi; ali ga je težko kaj prida nabrati, kajti kakor hitro je zrelo, pritisnejo zamorci, pa opice in premnogi tiči, in kmalo je vse obrano. Tudi premnogo vsakoverstnega sadja se tu dobi, a vsakega ljudje ne uživajo, pač pa radi tiči in opice. Takega sadja živalim nikdar ne zmanjka, sedaj dozori to, sedaj uno, tako da imajo vedno kaj oberati in zobati. Ob veletoku ni lesa za stavbe in orodje, ali bolj v notranjih krajih ga je na izbero najlepšega in debelega. Iz takih hlodov izdolbujejo zamorci svoje piroge t. j. dolge lahke čolne. Ti gozdi so tako bujni in krasni, da se morejo meriti s pragozdi ameriškimi. Tu raste masleno drevo, čegar sad prav okurno maščobo daje; potem dična tamarinda, pa divji bombaževец, iz čegar preje zamorci vervi in motoze pletó. Po zahodnih gozdih se dobiva tudi kavčuk, ki se v Evropi prav lahko prodá, in kaj vse se bode sčasom še dobiti dalo, kadar bodo strokovnjaki v te nepoznane pragozde prihajati začeli! Posebno lepih cvetic, kakor v Ameriki, pa tu ni.

4. Bolj zanimivo po teh krajih pa je živalstvo; živali mergoli v vodi in na suhem. Ker so ti razšesni prostori redko naseljeni in obdelani, zato so živali še prvotni gospodarji. Po rekah je polno rib, in cele vasi zgolj o ribištvu živé, da-si ribiči s svojim zelo slabim orodjem veliko manj nalové, kakor bi mogli z dobrim. Neke ribe so precej velike. Poleg rib živi v vodi premnogo velikih vodnih pajkov in školjk, in sem ter tje je njih lupin toliko nakupičenih, da so cele klečeti ž njih nastale. Tudi vodnih polžev je tu več verst. Največa črepokožna žival je črepaha, njena črepinja rabi zamorcem za skledo, ali pa za ostrunjeno orodje.

Med dvoživkami gré prvo mesto vodnemu konju. Života je takega, kakor post. pitan prešič, samo glava je vse drugačne podobe, in ima velike zobe, ki se lahko prodajo. Da-si je žival zavaljena in debela, tehta

namreč po 1000 — 1700 kilogramov, vendar je gibčna, in hitro beži. Če je na suhem, koj zbeži pred človekom, v vodi pa, če jo dražiš, brani se dobro. Sploh te živali niso hudobne, ali jako previdne so. Kadar se iz vode pokažejo, pazljivo okoli gledajo, in hitro zopet smuknejo pod vodo. Po dnevu se rade igrajo v vodi, ali leže po peščenem produ. Kadar se ladija bliža, začno se počasi v vodo spravljati, ter glasno in debelo tuliti. Zvečer hodijo iz vode, in tudi zelo tulijo, gorjé, ako zaidejo na kako polje, kar ne popasejo, pa pohodijo. Nilskega konja je zelo težko ubiti, ker ima terdo kožo. Celo debeleje krogle ne izdajo dosti, če ne zadeneš naravnost v čelo, kar pa ni tako lahko. Če krogla le malo napošev prileti, gotovo odleti.

Neprijetna, odurna žival pa je krokodil, ki ima polno žrelo zob, in hude kremplje. Da-si je v vodi strašen, tako da celo krave in voliče napada, v vodo potaplja in tako zaduši, vendar mu upade ves pogum, če stvar, po katerej bi rad planil, ni v vodi, nego na suhem. Če ne more svojega plena zavratno z repom v vodo pomesti, pa od daleč preži nanj, samo oči in nosnice se mu svetijo iz vode. Kot tat se prikrade in čaka ugodne prilike, da bi zamahnil. Ta žival polega čez dan rada po produ, in smerči z odpertim gobcem. Krokodil žre samo v vodi. Ker je tako požrešen, imajo ondotna ljudstva navado, kadar ženó črede čez vodo, da naprej veržejo staro kozo v vodo, da bi s tem krokodile premotili, in potem čredo srečno čez prignali. Krokodilov je v Belej Reki prav mnogo, tudi se zelo hitro množé, in odraščeni merijo po 4 — 5 metrov. Se ve da vsako leto več ali manj ljudi pohrustajo.

Tudi kač je premnogo po teh neizmernih pokrajinah, in zamorci se jih zelo bojé, veliko bolj kakor krokodilov, ker so zvečine zelo strupene. Je pa več verst kač, malih, in zelo velikih. Človek ni varen pred njimi nikoli in nikjer, dobijo se na polji in v

gozdu, po vertovih in hišah.* Zamorci se ne oblačijo, toraj se kač ne upajo od blizo napadati, tudi njihovo orožje ni pripravno za tako delo. Veliko pa jih pokončajo pri požiganju suhe trave pozno jeseni, in pri tistej priliki jim pomagajo tudi še razni veliki tiči, n. pr. šterki, ki najraje po kačah segajo, in zato vedno po njih prežé.

Afrika ima več roparic, in v teh pokrajinah se nahajajo vse take, od divjega mačka do strašnega leva; samo volka tu ni. Levov ste dve versti, mali in veliki. Zamorci ju dobro razločujejo; mali je bolj svitle barve, in najraje antilope in krave lovi, veči pa je bolj temen in debele glave; on je zeló nevaren. Rujovejo ti levi tako močno, da si jih človek bliže meni, kakor so. Kadar se levi blizo vasi klatijo, tedaj zamorci veliko ognjev zakurijo, vpijejo, s palicami bijejo, ropočejo, da bi tako zveri oplašili in odpodili. In navadno to pomaga.

Tiger afrikanski je dokaj plašnejši od bengalskega, in beži pred človekom. Še plašnejša je hijena. Po dnevu te roparice pohajajo po največih goščah, in zato redko kedaj katera pride na izpregled.

No pustimo roparice, ogledimo si še druge živali, ki po teh krajih živé. Pervi so sloni, ki se v velikih čredah nahajajo. Ti kraji so kakor nalašč zanje vstvarjeni. Strašno je pogledati v gozd, po katerem so sloni en dan ali dva hodili in gospodarili, vse leži vprek po tleh, mnogo dreves je izrovanih, mnogo prelomljenih, in veje vse ena čez drugo visé. No in to je po

* Misijonar Kaufmann je nekega jesenskega dne l. 1859 sedel na vertu pri južini, in tudi nekaj zamorcev je bilo okoli njega. Kar nenadoma pade od strehe kača na mizo poleg krožnika. Zamorci so zaupili in jo ven uderli. Ker je kača vsled padca malo zmešana bila in ni mogla tako hitro uiti, popadel je misijonar lopato in jo pomahal. Po jedi je še eno v strehi našel. Ker je bilo toliko kač, so misijonarji orožje vedno seboj nosili, kamorkoli so šli, in zamorci so bili na vso moč veseli, kadar so videli kačo ustreljeno ali ubito.

enej strani dobro, zamorcem ni treba derv sekati, kar gredó in po tleh naberó. Slon je zeló uren, Evropejec mu težko uide, vitki in berzi zamorci pa laglje. Kadar se taka čreda po noči spusti na polje, vzlasti koder dura raste, ni drugi dan nič več klasja ugledati, vsega je noč vzela. Slonov pa je čedalje manj, lovci jih preveč preganjajo in pobijajo. Za slonov lov je treba velikih in težkih pušk in špičastih krogelj. Kadar je slon samo ostreljen, utegne nevaren biti lovcu, in je treba previdnosti, da ga ne pomečka kot gnjilega jabelka. Ob Belej Reki se mnogo slonovine na leta pokupi in v Hartum spravi, in že tam stane 1 kil. 20 — 25 pijastrov. Stari samci imajo taka zobova, da tehtata po 56 kilogramov. Meso je dobro, ali se mora dolgo kuhati; diši kakor svinjina.

Najnedolžniša velika in divja žival je žirafa, ki se nahaja v tropah po 30 — 40 skup. Beži ti kot blisk, in s tem se varuje sovražnikov. Zeló divij pa je nosorog, o katerem celo zamorci terdijo to-le: „Ogni se ga, da te ne bode videl.“ Ubiti ga je težko, ker ima zeló debelo kožo.

Največ zamorcev pa bivol v nesrečo pripravi. Živi v tropah; loviti ga je nevarno, če žival ni smertno zadeta, rada gré nad lovca, in gorje mu, če je sam. Meso ima dobro. Razlikuje se od egipškega bivola v mnogem, izlasti v prednjem koncu je zeló močen. Največ pa je antilop po teh krajih, živé v čredah po tisoč skup. Zanimivo jih je gledati, kako berzo in lahko dirjajo; mesa so okusnega. Tudi zajci se dobijo tu, ali jih ni veliko.

Mnogo je tudi tičjih verst, n. pr. noj, ki ima jako dragocena peresa, ali ga je težavno loviti, ker ga konj komaj dohaja. Meso ima okusno, še bolja je tolišča, pravijo, da je dobro zdravilo proti revmatizmu in oteklini. Laglje je loviti droplje, katerih je veliko, vse pa mergoli pegatov ali bib, ob deževju prileti sila rac in gosk, ki imajo dobro meso, in nekatere se kar

tresejo, tako so tolste. Tudi golobov je mnogo in več verst.

Med ropnimi ticami gré prvo mesto beloglavemu ribjemu orlu, gnjezdi na visokih drevesih pri vodi, in živi ob ribah. Jastrebov je toliko, da bi človek ne verjel; merhovino koj zavohajo, in dosti potov mora lovec kar braniti svoj plen, če ne, mu ga iztergajo. Boječi niso nič. Sploh pa je potrebno in koristno, da jastrebi po teh krajih tako hitro merhovino poberajo. Dalje se tu nahajajo še drugi tiči, kateri tudi radi žró merhovino in živo golazen, kar je zopet jako potrebno in koristno. Taki tiči post. so štoklje, žerjavi i. t. d.

Še drugi tiči pa ob ribah živé, in zato tamošnjim ribičem zeló v škodo uhajajo, n. pr. žlicarica, pelikan i. d.

S tega malega opisa nam je razvidno, kako živahno je živalsko življenje na suhem in v vodi v osrednjaj Afriki. Mnogi tiči so tako krasni, da se jih človek kar ne more nagledati. No nekaj manjka afrikanskim ticam, — peti ne znajo. Zato je v evropskih gozdih, kar se tega tiče, veliko prijetniše, kakor v afrikanskih.

5. Velika nadloga po mnogih krajih azijskih in južno-izhodnih evropskih so kobilice, in kar so kobilice le-tem krajem, tisto so neke verste mali vrabci po osrednjaj Afriki. Človek si ne more misliti, koliko je te živali, če je ni na lastne oči videl. Po celo uro verši roj na roj, kakor da se oblaki po nebu podé. Preden posedejo, se večkrat zaverté, če padejo na zrelo duro, gorjé ljudem, v dveh ali treh dneh je vse zernje pozobano. Ne pomaga ne vrišč in krik, ne mahanje in metanje, kadar nič več ni, vzdignejo se roji sami od sebe, in veršé naprej. Ti tički so različno pisani: rudeče, sivo, rumeno, zelenkasto, pa tudi takošnega perja se nahajajo, kakoršnega so naši vrabci. Kadar se od tal vzdignejo, verté se nekaj minut, in

sicer tako na gostem, da jih zamorski otroci s palicami, ki jih v viš lučajo, mnogo pobijejo ali omamijo, da na tla cepnejo. Ti tički včasih vse pokončajo, in zamorci imajo slabo letino.

Zeló nadležne so tudi mravlje ali termiti, ki vse orodje in drugo tako po stanovanjih poškodujejo. Niso sicer velike, ali jih je za čudo mnogo. Na polji postavljajo po 4 metre visoke perstene kopice, ki so preprežene z mnogimi hodniki, poleg katerih v okroglih prostorih stanovališča imajo. Ta mravljišča so edini klanci na nepreglednih travnatih prostorih. Le-te mravlje ne grizejo zelenih stvari, nego le suhe, n. pr. suh les, usnje, obleko i. t. d. Tudi na strehe se spravijo v slamo, v katerej se prav dobro počutijo. Samo ebenovega lesa ne marajo, pred kot ne jim je preterd, zato zamorci svoje žitne košare na visoke ebenove kole postavljajo ali obešajo. Zavaljo teh živalic kočice zamorske le par let trajajo, in dosti potov preženó zamorce v druge kraje, ker se jih drugače iznebiti ne morejo. Spomladi zamorci te mravlje pridno nabirajo, pražé in jedó. Tudi neke kure jih prav rade žró, in je zato dobro takih kur pri hiši imeti.

Tretja nadloga po teh nizkih krajih so komarji (moskitos). Sem ter tje jih je toliko, da zvečer vse brenči po zraku. No sreča, da čez dan mirujejo, če ne, bi ne bilo obstati. Ob solnčnem izhodu se namreč poskrijejo po visokej travi, po solnčnem zahodu pa se vzdignejo in gredó kri pit ljudem in živalim. Človek se že še nekama brani, ali uboga žival, ta terpi! Zamorci zvečer kurijo z zelenim lesom, da se veliko dima naredi, ki ga komarji ne morejo terpeti, oni sami pa se najraje zarijejo v pepel, kadar gredó spat, in tako jim komarji ne morejo do živega. Samo mačkov se komarji ne primejo. Ta nadloga traje skoro pol leta; močni severni vetrovi pa komarje ali pomoré ali drugam zanesó.

6. Več potov se je terdilo, da o suhem letnem času

je v Afriki bolj zdravo, kakor o deževnem, a o Belej Reki temu ni tako. Veliko bolj bolehajo ljudje o suhem letnem času, kakor o mokrem, pred ko ne zato ker so noči prehladne, dnevi pa prevroči, in vedni severni vetrovi nič kaj dobro ne storé. Najhuje je takrat, kadar se letni čas spremeni, takrat vlečejo južno-izhodni vetrovi, kateri človeka zeló utrudijo, veselje do jedi vzemejo, in glavo omamijo. Gotovo je, da Evropejcu najboljše ugaja, če se vedno po malem poti. Čisto suha koža pa napoveduje merzlico.

Tudi zamorci o tem času največ bolehajo, in ni čudo, ker vedno goli hodijo, slabo živé, in v slabih kočicah stanujejo. O tem času namreč zamorci zeló stradajo, drugega nimajo jesti, kakor mleko in neko grenko gozdno sadje. O hladnih nočeh nastaje driska, in mnogi pomerjó. Tudi očesna bolezen je tu prav po gostem, in pred kot ne zavoljo nesnažnosti, kajti če se zamorci o tem času vsak večer v pepel zarijejo, gotovo jim ga kolikor toliko v oči pride, ki se vsled tega unamejo. Za navadno merzlico pa se zamorec ne zmeni dosti, kmalo se pozdravi, ker zmerno živi, zmerno pa mora živeti, ker nima odveč jesti. Tudi Evropejcem se zmernost najbolj priporoča, vzlasti tudi ugaja, če se človek varuje prehlada po noči. Saj tudi zamorci zvečer ali po noči zeló kurijo, v pepel se zarijejo, da so na gorkem.

Tudi zamorci imajo svoje zdravnike, ako se smé tako reči, ali ti zdravniki so sleparji in njihovo zdravljenje sleparija. No če bolezen čedalje huje pritiska in se je smerti bati, tedaj žertvujejo govedo, in pri takej priliki zdravnik za svojo sleparijo najlepši kosec prejme.

Slednjič je treba še tega omeniti, da so muhamedanski tergovci in njihovi ljudjé povsodi, koder so se bili naselili ali so le začasno ostajali, svrab zatrosili, o katerem zamorci popred niso nič vedeli. Tudi kozè so zanesli med nje.

7. Kar se tiče kovin so misijonarji opazili le to-

liko, da v notranjej deželi, zahodno od Bele Reke, se dobiva jako dobro železo, pa tudi v bolj goratih južnih pokrajinah ga je mnogo. Barci izdelujejo iz njega sulice, neka priprosta poljna kopala, ki jih prodajajo Dinkovcem in Šilukom. Najlepše in najboljše sulice izdelujejo zamorci ob pritoku Gazela, in najboljše lopate kujejo Barci, tako da jih celo Arabci ob Belej Reki radi od njih kupujejo.

Po zahodnih pokrajinah se nahaja tudi baker, iz njega narejajo uhane, narokvice i. t. d. Baker zamorci najbolj čišljajo, zlata in srebra ni bilo oslediti, tudi ne dragih kamenov.

Soli ob Belej Reki nikjer drugej ni, kakor samo na Barskem. Tu se nahaja slana perst, ki jo v vodi razmakajo in potem precejajo. Prodajajo ali zamenjujejo jo za žito. S pridelovanjem soli se navadno ženske pečajo.

Ne ve se koliko ljudi živi po teh silnih prostorih od 12 — 4°, in tudi ni mogoče kaj zanesljivega povedati. Zvečine so ta zamorska plemena pastirska, in nimajo stalnih selišč; pohajajo za čredami, koder je več paše. Kadar se začno nalivi, umaknejo se v notranje kraje; tam se jim prvič dura dobro obnaša, vzlasti že zategadelj, ker tje ne zahajajo male nadležne tice selivke, drugič dobivajo v notranjih krajih dosti in najboljšega gozdnega sadja, in tretjič preobilo travnatega sveta. Kadar pa neha deževati, morajo se zbog pomanjkanja vode vzdigniti in se proti veletoku pomakniti. Stanujejo v prav priprostih slabih kočicah, ki so od danes do jutri, kakor pravimo. Kočice zgradé in zmašé s terstja, in prevlečejo s kravjekom, da se ta šara malo bolj skup derži; čredam ni treba strehe.

Stanovalci ob Belej Reki se ločijo na 4 narode, in ti so zopet razcepljeni na več plemen, katera se pa po večem vjemajo v jeziku in običajih. Pervi narod so Šiluki, kateri stanujejo ob levem bregu Bele Reke od 12 — 9°. K njim je pribežalo ali se tako prikla-

tilo mnogo Arabcev iz Sudana in od drugod, ker jih je turška vlada preveč terla, in sedaj živé tu svobodno med svobodnimi zamorci. Vendar vse tako kaže, da bodo ti Arabci sčasom Šiluke pod svojo oblast spravili. Drugi narod so Nuerci, jako močna in bojna plemena, njih se vse bojí, oni pa nobenega. Pridelujejo dosti žita, in ga mnogo tudi prodajo, zato so tudi imoviti. K njim se Turki ne upajo na plen hoditi. Tretji in četerti narod pa so Dinkovci in Barci. Opisali ju bomo pozneje na dotičnih mestih, in sicer bolj obširno, ker na njih zemlji je Knoblehar ustanovil misijonski postaji: Gondókoro med Barci, in Sveti Križ med Dinkovci.

Te prostrane pokrajine tedaj je Knoblehar s svojimi tovariši po dolgem prehodil in ogledal. Ustavil se je ob gori Logvek med Barci, kakor že vemo. Pri Barcih so misijonarji zasledili posebnih duševnih zmožnosti in velike razumnosti. Sploh se je pokazalo, da vsi ti divjaki so priprosti, ali nepopačeni ljudje. Povsodi so razodevali veliko zaupanje do belih mož, nekateri poglavarji so jim ponujali svoje kraljevine, da bi le hoteli pri njih ostati. Ali za sedaj ni kazalo. Misijonarji so sprevideli, da jih bode terla huda vročina in neugodno podnebje, pa tudi hudobija človeška jim bode nasprotovala. Turki so bili pri zamorcih na slabem glasu, ker so ravnali ž njimi, kakor z živino, lovili so jih in prodajali v sužnost. No in vendar se je jim posrečilo koj ta pot z lažmi zamorce tako premotiti, da so se jeli bati misijonarjev. Lagali pa so ti hudobni tergovci muhamedanski zamorcem, da jim bodo beli možje otroke pojedali, dež odganjali, in druge nadloge in nesreče v deželo pošiljali.

V teh in takih okolnostih se misijonarji takrat še niso mogli tam naseliti. Ogledali so samo ondotne kraje, nekoliko spoznali ljudstva in njih lastnosti, in natenjše izvedeli, kaj vse jim bode nasprotovalo pri težavnem delu. Knoblehar je previdel, da mora imeti

še več duhovnih pomočnikov, potem rokodelcev in delavcev, raznega orodja, in lastnih ladij, da ne bodo turški tergovci mogli vsaj sproti kljubovati in mu delo overati; pa tudi to je previdel, da se mora muhamedanska oblast omejiti.

Marca meseca l. 1850 so se misijonarji povernili v Hartum. Sedaj so vedeli, pri čem da so, kako in kje se je treba dela poprijeti, da se z Božjo pomočjo černi Kamov rod v Božje otroke spremeni. Ali od kodi vzeti silnih pripomočkov za to tako velikansko podvzetje? Dr. Knoblehar sklene domu se verniti, in na serca bogoljubnih kristijanov v Evropi poterhati. Izročil je misijonišče Bogu in tovarišem, in potem hitel domu na Kranjsko, od koder je bil ob času največe stiske nepričakovan dar prejel.

IV.

Ljubljana bela mu roko podá,
Dolenjcem oznanuje bistra Sava:
O blagor vam, ki imate aposteljna.

Knoblehar je bil zopet doma. Slovenci so ga z velikim veseljem sprejemali povsodi, koder je hodil in se oglašal. Vesela ga je bila tudi vsa Avstrija, sploh vsa katoliška Evropa. Slavni misijonar je z mirno pa resno besedo razlagal rojakom prevažno podvzetje, ter vnel in navdušil njihova serca.

Pri tej priliki je Knoblehar zopet videl svoj rojstni kraj, stariše in brate, česar ni mislil o prvem slovesu. Zbrala se je velika množica ljudi v romarskeji cerkvi na Stopnem v škocijanskeji fari, ker se je bilo izvedelo po bližnjih farah, da gori pride slavni afrikanski misijonar. Knoblehar je pel gori slovesno mašo, in tudi nekoliko govoril zbranim romarjem o velikeji dobroti, ki jo uživajo, t. j. da imajo še dovolj duhovnikov, in je omenil, kako nesrečni so zapuščeni zamorci. V

svojem rojstnem kraju je nabral 300 gld. za zamorski misijon.

V Ljubljani je Knoblehar izročil ondotnemu muzeju mnogo stvari in reči iz zamorskih krajev; bil je namreč tudi jako učen in bistrumen mož, in prav je imel Dr. V. Klun, ki je po njegovej smerti pisal, da ni samo misijon dobil hadega udarca, nego da je tudi znanost izgubila učenega in gorečega pospešitelja.

Ali pri vsem tem ima Knoblehar kot misijonar največo slavo, in le misijonske zadeve in potrebe so ga prisilile, da je domu prišel. Ko se je nekoliko na Kranjskem pomudil, odrinil je proti Dunaju, ter povsodi svoj misijon priporočal. Svitli cesar Franc Jožef je vzel misijon v svoje varstvo, in od sultana izposloval mu pravic, kakoršnih so imeli katoliški misijoni po drugih deželah turškega cesarstva. In vse to je imel v varstvo vzeti nalašč zato postavljen konzularni agent v Hartumu.

Cesarska hiša je za misijon veliko darovala. Vsi ministri, vsak v svojem področji so se prizadevali, da morejo tako ali tako mlademu misijonu koristiti. Od vseh krajev je prihajal denar, da-si še ni bilo očitnih prošenj zanj. Škofje so v posebnih pastirskih listih vernikom misijon toplo priporočali. Najplemenitiše in najblaže gospe dunajske so se skušale, katera bode več preskerbela ali cerkvene oprave, ali drugih reči, katere navadno skozi ženske roke gredó. Kupljena je bila lepa altarna podoba, razno orodje, sploh vse, kar bi kolikaj utegnilo prav hoditi misijonu. Jeli so se oglašati novi misijonarji, pa rokodelci, ki so gotovo bili iz ljubezni do Boga in do bližnjega zapustili domovino in vse ugodnosti življenja, ter šli v Hartum in še dalje pomagat pri težavnem delu. Ni bilo sicer treba posebnega prigovarjanja in spodbujanja, kakor pri drugih podvzetjih, pač pa je bilo treba več takih velikodušnih ponudb hvaležno odbiti. Gotovo je tudi

to, da je Dr. Knoblehar s svojo osebnostjo se sploh povsodi prikupil, vse navdušil in sebi naklonil.

Videti je bilo, da za sedaj je misijon v Hartumu preskerbljen, in se bode tudi nova postaja med Barci mogla ustanoviti in dovoljno oskerbeti. Ali kaj bode v prihodnje, kadar ti darovi poidejo? Kdo ga bode podpiral? To je bilo potreba dobro premisliti, zakaj če se podpora misijonu tudi v prihodnje ne zagotovi, bil bi ves trud in vse delo zastonj. Knoblehar je šel in se posvetoval z nekterimi odličnimi in vernimi možmi, in sklenili so s pomočjo Božjo in s pomočjo vernih kristijanov „Marijino družbo“ v prid misijonu osnovati. V to družbo Marijino so se vpisali premnogi plemeniti, učeni in sploh odlični možaki. Predsednik jej je bil dvorni svetovalec in škof A. Mešutar, Knobleharjev rojak. Vsak ud je plačal po 5 kr. na mesec. To družbo so dne 5. dec. leta 1852 papež Pij IX. poterdili, in jej tudi odpustkov podelili.

Ko je bil Knoblehar vse te in druge take zadeve uredil, šel je skozi Monakovo, Briksno in Trident v Rim sv. očetu in propagandi poročat o dotičnih zadevah. No v Rimu je zadel Knoblehar na mnoge in nepričakovane overe. Propaganda je izrekla, da jo je l. 1849 tako v stiske in ob denar pripravilo, da vsaj za sedaj ne more misijona podpirati. K temu je mnogo pripomogel tudi neki misijonar, ki se je bil zavoljo vročega podnebjja verniti moral, in je terdil, da ni upati nobenega uspeha od misijona. Vsled tega je propaganda že tudi bila sklenila misijon opustiti in misijonarje drugam poslati. No samo Knobleharjevo poročilo o potovanji ob Belej Reki, in glas o njegovej povernitvi v Evropo je zaderževal spisane dekrete. Zato je imel sedaj Knoblehar mnogo truda, preden je dosegel, da niso misijona zaterli. Dne 10. avg. je govoril o tem tudi s poglavarjem sv. cerkve Pijem IX. Pazljivo so ga papež poslušali, ko jim je poročal o misijonu, in preserčno so se veselili, ko jim je našte-

val nove pridobitve in velike darove za misijon. Po vsem tem je bilo sklenjeno, naj misijon še ostane, in Knoblehar je bil imenovan za načelnika in apostolskega provikarja. Tako je naš rojak z novega oživil afrikanski misijon, zakaj kdo ve, ali bi se bil zderžal, ako bi on ne bil se toliko zanj potezal, in mu toliko pripomočkov oskerbel.

Drugo polovico avgusta meseca je šel Knoblehar še enkrat v Terst po nove misijonarje, kateri so bili: Martin Dovjak, roj. 30. jan. l. 1821 v Šentjerneji; Janez Kocijančič, roj. 3. maja l. 1826 v Mošnjah; Matevž Milharčič, roj. 20. sept. l. 1812 v Slavini. Dva sta se bila malo zakesnila, in sta bila pozneje za njimi prišla. Kadar je bilo vse pripravljeno za odhod, izročili so se varstvu Božjemu in se odpeljali proti vročej Afriki.

Po sinjem morju barka plava,
Po morju se Abuna vozi,
Veslá nazaj v dežele vroče.
Ko solnce jutranje prisije,
Ozira se v slovenske kraje,
Zakriva morsko jih bregovje.
Abuna Soliman odide,
V slovenski dom nič več ne pride.

V.

„Pride Soliman Abuna,
Tako pašo nagovarja:
Daj mi, paša! barko novo,
Vozil bodém se s tovarši,
Poveslamo gor po Nilu
Med narode afrikanske.“

Dne 2. sept. so se misijonarji pripeljali v Aleksandrijo, in dne 8. sept., t. j. na mali Šmaren so obhajali obletnico Marijine družbe v cerkvi sv. Katarine, da izprosijo blagoslova Božjega dobrotnikom, pa raz-

vitka misijonu. Sedaj sta prišla tudi zaostala misijonarja: Oton Trabant, roj. 12. jul. l. 1816 v Pišecah, pa Jernej Mozgan, roj. 19. avg. l. 1823 v Kaplji. No misijonarji so se veliko dalje zadržali v Aleksandriji in še posebno v Kahiri, kakor so s prvega namerali, treba je bilo mnogo zaprek odstraniti. O tem je Knoblehar pozneje tako-le poročil: „Najbolj sem skerbel in delal na to, da vse pravice, katere je sultan našemu misijonu podelil, prizná in poterdi tudi podkralj egipški. Bal sem se namreč, da bi divan kahirski ne hotel spolnovati višega ukaza tako, kakor gré in se spodobi, ker so bile tiste dni strune med Carigradom in Egiptom zeló napete. Sicer me je podkralj v zaslišanji jako prijazno sprejel; tudi je dobil divan ukaz, da poglavarjem v Sudanu dva povelja v tem smislu pošlje, ali sultanskega fermana mi vendar niso hoteli nazaj dati vkljub vsem ugovorom. Ali ker so me dosedanje izkušnje dobro izmodrile, in sem vedel, kaj zná muhamedanska zvijačnost, spletkarija in prevzetnost, ker sem bil preverjen, da brez te listine mi utegne sčasom vse spodleteti, zatoraj sem vedno hodil iskat svojih pravic. In ko vse prigovarjanje ni izdalo nič, zagrozil sem, da mi vsled teh in takih okolnosti ne kaže drugo, nego novega fermana v Carigradu prositi, in sicer takega, v katerem bode odločno pristavljeno, da je listina izključiva last misijonova. Na to so mi odgovorili, da je treba Njih Visokost zastran mnenja poprašati. Še le čez nekaj dni mi je egipška vlada obljubila poterjen prepis fermanov, pa tudi tega prepisa, kakor unih dveh popred omenjenih povelj sem moral še dolgo čakati.“

Dne 12. sept. so misijonarji slovo dali Aleksandriji in odrinili proti Kahiri. Da bi ljudi in precejšno popotno blago laglje in gotoveje naprej spraviti mogel, sklenil je Knoblehar lastno ladijo misijonu omisliti. Ogledal je vse dotične ladije v nilskeji luki, ali nobena,

kolikor se mu jih je na prodaj postavilo, ni bila priročna razen železne paševe. Knoblehar je z veseljem sprejel prijazno ponudbo paševo, in kupil ladijo za polovico ceneje, kakor je paša že enkrat za njo imel. Ta ladija, in še druge, ki so si jih pozneje nakupili, bila je misijonarjem neprecenljive koristi. Dne 15. okt. je bila blagoslovljena, in je dobila imé „Zgodnja Danica“. Eno sobo je provikar odločil za kapelico, in jo primerno vredil, da so tako misijonarji med potjo mogli maševati. Mnogo ljudi je prišlo k slovesnosti.

Ko so ladijo obložili, odrinili so dne 18. okt. ob petih popoldne prepevaje pesem: „zdrava morska zvezda“. Imeli so seboj tudi fisharmoniko, in zamorci so povsodi ob reki prihajali gledat novega čudeža. Srečno so se pripeljali do Korosko-ega, tu pa so se ločili; Dr. Knoblehar in 6 tovarišev so se spustili po krajšej poti skozi puščino nubijsko, „Zgodnjo Danico“ pa je izročil spretnemu Kocijančiču. Dne 17. dec. l. 1851 je bil provikar že v Hartumu, kjer ga je c. k. konzularni agent Dr. Reiz pozdravil in slovesno v misijonišče spremil, Kocijančič z „Zgodnjo Danico“ pa je došel še le dne 29. marca l. 1852. Koliko težav ima hoja po puščini, ali vožnja po vodi, vzlasti preko vodopadov ali pragov, to vé le tisti, ki je vse to sam skušal. Neizrekljivo so terpeli vsi misijonarji.

Kocijančič in Milharčič sta ostala v Hartumu, Knoblehar, Trabant, Dovjak, Mozgan, Vinko, in nekaj rokodelcev pa so se namenili k Barcem. Preden je provikar tje odpotoval, poročil je v Evropo to-le: „Tukajšno misijonišče (Hartum) je po našem prihodu jako oživelo. Delo smo si prav primerno razdelili. Šolo ima g. Milharčič, ki je kakor nalašč za njo, in celo razkolni Kopti mu svoje otroke pošiljajo. Tudi v delavšnici se marljivo dela od ranega jutra do noči, in tako bomo sčasom prevideni z vsem najpotrebnejšim

hišnim in gospodarskim orodjem. Jako izveden in iznajdljiv v tem pa je g. Kocijančič, kar čudimo se mu.

Dne 2. okt. smo imeli šolsko skušnjo, in naslednjega dne smo razdelili primernih daril otrokom, ki so jih bili na vso moč veseli.“

Na vseh svetnikov dan je bilo 5 zamorčekov kerščenih. Po svetem opravilu je stopil g. provikar pred altar, pokazal novopokersčenim podobo Marije Device, ter omenil: „Ljubčeki, sedaj imate boljšega očeta in boljšo mater, kakor so bili tisti, katerim ste bili ugrabljeni. Pogledite svojo mater! Kako skerbno vas gleda! Povzdignite svoje ročice k njej, prosite jo, da bi vam bila vedno dobra mati; recite jej: Ljuba mati, tvoji dobri otroci hočemo biti, nikdar te nočemo žaliti, nikdar, nikdar!“ Kakor bi trenil, so vsi ročice sklenili in povzdignili, ter izdihnili: „Marija!“ — „Tako, tako, Marija bode vaša mati odslej, za svoje otroke vas je sprejela, ker ste se odpovedali hudiču in njegovim delom. Varujte se, da belega oblačilca nedolžnosti nikdar ne bodete omadeževali, da bodete tako mogli priti veseli pred prestol Božji. Sedaj imate pa tudi veliko belih bratecev in sestric, ki ravno tako bele ročice proti Mariji stegujejo in za vas prosijo; no prosite tudi vi za nje. Pa še nekaj! Ne pozabite svojih černih očetov in mater, ki so daleč od vas, ki za vami jokajo, in ljube matere Marije še ne poznajo; prosite tudi za nje, in za vse černe bratece in sestrice, da bodo vsi deležni nebeškega veselja. Amen.“

Spočetka decembra l. 1852 se je Knoblehar s svojimi prej omenjenimi tovariši vzdignil, in podal proti Barcem, od katerih si je obetal največ sadu, in dne 3. jan. l. 1853 je bil že vdrugič med njimi. Na potu pa je provikarja merzlica tako poprijemala, da so ga morali s svetimi zakramenti prevideti. Tudi drugi so več ali manj bolehal, ali ozdraveli so

vsi. Ladija je ostala pod Gondokoro, Knoblehar z Vinkom, ki je bil te kraje ogledal med tem, ko se je Knoblehar v Evropi mudil, pa jo je mahnil naravnost v Gondokoro. Prebivalci so izvedeli že popred, da pride Abuna Soliman, t. j. Knoblehar, in so bili na vso moč veseli. Poglavar Nigila po imenu mu je šel daleč naproti, ter mu kot staremu znancu v roko segel.

V Gondokori bi bil Knoblehar rad kupil potrebnega zemljišča za misijonišče, in star mož po imenu Lutveri je bil koj pripravljen toliko odprodati od svojega zemljišča. Dne 20. jan. je bila kupčija. Zbralo se je več poglavarjev, in mnogo ljudstva. Pri tej priliki je dal Knoblehar postaviti lep šotor, ki so mu ga bili neki dobri in pobožni Dunajčanje za take in enake slovesnosti omislili; tudi je podaril vsakemu poglavarju dolgo modro obleko, in pokrivalo, on sam pa se je v belo oblekel, in v desnici držal sulišče, na katero je bil nasajen svitel križ, znamenje našega odrešenja. Spremljan od poglavarjev je stopil v šotor, in vsi so se vsedli po tleh. Ali koj se je eden vzdignil in pričel govoriti, potem tudi vsi drugi po versti. Vsi so bili te misli, da naj tuji možje sebi in svojim bratom zemljišče kupijo, hišo postavijo, drevja nasadé, in njihove otroke podučujejo. In ker oni niso taki, kakor roparski turški tergovci, zato hočejo vsi poglavarji čuti, da se nobenemu nič žalega ne bode zgodilo.

Kadar so vsak svoje povedali, vzdignil se je tudi provikar s tolmačem. Povedal je, čemu je prišel k njim, povedal, da ga verlo veseli zaupanje, ki ga imajo do njega in do tovarišev; povdarjal je, da mcrajo pokorni biti, ker le tako bode mogoče njemu in tovarišem izpolniti vse obljube.

Na to se je poglavar Nigila v drugič vzdignil, in je z novega zabičeval vsem, vzlasti poglavarjem bližnjih plemen, da imajo misijonarje krepko podpirati in proti vsem neprilikam in nepravicam braniti.

Potem so šli vsi skup zemljišče ogledat, in za kup so se kmalo pogodili. Ko so bili mejniki postavljeni, šli so nazaj v šotor, kjer se je kupni list prebral in podpisal. Važno in z velikim spoštovanjem so prijemali poglavarji za pero in podkrižali, lastnik pa je prejel polno bučo steklenih drobnarij za prodano zemljo. — Tu naj omenimo, da priprostim zamorcem so bile steklene drobnarije najdražje stvari; ž njimi so kupovali misijonarji od divjakov vsega, česar so potrebovali.

Potem se je začelo delati in zidati na kupljenem zemljišči. O tem nam je Knoblehar poročil to-le: „Ni bilo drugače, da smo misijonarji sami za delo prijeli, zakaj če hočemo res kaj storiti za te ljudi, treba nam je pred vsem drugim stalnega selišča, kjer se moremo počasi privajati jeziku, in se tako pripraviti za podučevanje in druga opravila. Kamorkoli ubogi misijonar pogleda, vidi sicer dosti rok, ali kaj pomaga, ko živa duša ne zna nobenega orodja v roke vzeti. Kako nam tu prav hodi vse, kar smo kedaj doma nehoté si zapomnili ali se naučili. Po maši tedaj v imenu Božjem prime vsak svoje orodje, sedaj ometačo, sedaj žago, sedaj sekuro, sedaj kladivo, ter kaže in kaže okoli stoječim novih čudnih reči, in jim miga, naj bi vse to posnemali. Tako se počasi s potom v obrazu vzdiguje poslopje na čast Gospodovo med najbolj surovimi divjaki.“ Tako je Knoblehar ustanovil drugo misijonišče v osrednji Afriki, reklo se je mu pri Materi Božjej v Gondokori.

Imel pa je Knoblehar med tem še sitnosti z zamorci. Nekega dne je prigermel nadenj cel roj s sulicami v rokah, in prejšni lastnik je po vsej sili hotel zemljo nazaj imeti. Toda z resnobno besedo jih je provikar zavernil, in to je pomoglo. Naš Knoblehar namreč se je znal tako vesti, da se mu je uklanjal paša, poglavar, in divjak. Ni se bal orožja, dosti je bilo, da je zamorca resnobno pogledal in mu požugal. Huje se

je včasih godilo njegovim tovarišem, morali so suroveže strašiti z imenom „Abuna Soliman,“ in mnogo potov je izdalo.

Druga misijonska postaja tedaj je bila ustanovljena med Barci, daleč doli na jugu. Ker je Knoblehar za sedaj izpustil Šiluke, Nuerce in močne Dinkovce, ne kaže drugače, da najprej Barce opišemo, potem še le sosednje Dinkovce, pri katerih je stala tretja postaja pri Sv. Križu imenovana. Opis teh ljudstev je že sam na sebi zanimiv, verh tega je tudi skoro neobhodno potreben, če hočemo trud in težave Knobleharjeve in njegovih tovarišev vsaj poveršno spoznati in njihove zasluge oceniti. —

Tam, kjer se pričenjajo selišča Barcev, je zemlja nekoliko vzdignjena, močarine se porazgubé, in ob desnej in levej obali Bele Reke se razgrinjajo najgizdaviši gozdi. Barska plemena so stalno naseljena. Pervo pleme tega naroda, Cir imenovano, obdeluje vzlasti dražestne in jako rodovitne otoke veletokove. Vasi so prav gosto nasejane. Barci sadé ali sejejo največ dure t. j. nekakega sirka, sezama, tobaka in drobnega boba. Okoli Gondokore je svet zgolj peščenina; skoro gotovo je veletok o svojem času tu popustil debelo snov, ker je ni mogel več naprej valiti, in samo perstenino je še pobiral v nižave proti severu. Barci ne stanujejo blizo vode, ker povodnji nagajajo, nego bolj v notranjih krajih. Pokrajina barska je lepa na pogled, travnate planote se versté z gizdavimi gozdi, čedne vasice se vidijo izmed zelenega orjaškega drevja, in v daljavi se sveti lep pas do verha zaraščenih gora, po sredi ravani se pa zvija mogočni veletok. Svet je na vse strani odpert, razen proti severu; vasica se tišči vasice, gozdič se derži gozdiča tako daleč, da naposled oko ne more več razločevati, in se vse nekako porazgubi v meglenej daljavi. Prav lepo se podajo tudi ograje hiš in krajnih stanov; te ograje so živa meja visoke, rumeno cvetoče evforbije, poleg pa stojé veliki kuru-

lengi, ki so podobni našim orehom. Iz tega sadja Barci olje prešajo, in si ž njim mažejo život, da se koža od ostrih vetrov ne razpoka in skeli.

Vzlasti pa se odlikujejo stanovniki barski, jako so radovedni in serčni. Možaki nosijo sulice in loke, glavo si lepotečijo z belimi peresi, in perste s težkimi perstani. Tudi na nogah nosijo bakrene rinke, ki jih vsak dan obrišejo, da se svetijo. Premožniši in imenitniši se mažejo z oljem in rudečo zemljo, da so vsi rudeči. Dobro dé človeku, da si ženstvo vsaj po nekoliko goloto zakriva. Uhanov ne nosijo niti možaki niti ženske, pač pa steklene bisere okrog vratu, po persih in okoli ledij. Imenitniši možaki se opasujejo tudi s tenkim jermenom okoli pleč, ki imajo dvojen namen: prvič da jim nosi mal stoliček, na katerega se vsedejo, kadar kam pridejo, ali sploh obstanejo, in drugič, da s tem jermenom žene in deco pretepajo. Barci se ne vsedajo radi na golo zemljo; ako nimajo stolička, imajo pa okrogel kos kože pri sebi, na katero se vsedejo, da jim razbeljena tla o suhem letnem času ne škodujejo na zdravju. Posebno imenitna Barcem je tudi lula, vse kadi, možaki in ženske, tudi se radi omotijo s tobakom; lule izdelujejo ženske. Barci so sumni in prepirljivi. Vsak jim je koj prijatelj, da si ga še nikdar niso videli. Radi beračijo, in pri takej priliki si trebih noter potegnejo in podergnejo po njem, češ, da je res prazen.

Barska plemena so si zeló nasprotna in sovražna; vas se prepira in vojskuje z vasjo od enega konca do drugega. Če je bila krava ukradena ali ženska ugrabljena, koj nastane vojska. V časih, ko so imeli še kralje, in niso tako razdrobljeni živeli kakor sedaj, bilo je dosti bolje kar se tiče varnosti in miru; kajti kralj je vse razpore poravnal, roparje in tatove pa ostro kaznoval. Navadno se je odsekala glava ali roka takemu potepuhu. Sedaj mora vsaka vas za-se skerbeti in se varovati. Pred vsako kočo stoji nekakov boben,

in kadar se dà znamenje na vojsko, kmalo se zasliši bobnanje daleč doli ali gori od vasi do vasi, in v kratkem času se nabere po več tisoč bojernih možakov.

Kadar grozi vojska, napovedó občén zbor, ki se snide navadno pozno zvečer. Vsak poglavar pripelje svoje ljudi v bojnej opravi. Mladi vojaki se postavijo ali posedejo v velikem kolobaru, glavarji pa stopijo na sredo, ter se pogovarjajo in posvetujejo, kaj je začeti, kaj storiti. Navadno so precej glasni, rožljajo z orožjem, skačejo in se premetavajo, in kdor bolj kriči, navadno zmore. Tako se določi dan, kedaj se hočejo spopasti.

Barice svoje može na vojsko spremljajo, da jim živež nosijo, ranjenim strežejo, mertve pa z glasnim javkanjem oplakujejo. Ženskam se nič žalega ne zgodi, zaničljivo bi bilo, če bi kdo žensko na vojski ubil. Ali te vojske niso prehude, kadar sta pala dva, trije, je pa tudi konec vojski, in začnó se pogajati zastran miru. Plača se po dvoje, troje goveje živine, in zopet je vse dobro. Vselej se Barci tudi ne vojskujejo radi, vzlasti če nič dobička ne kaže, takrat more glavar že zaklati po dvoje ali troje goved in vojake pogostiti, da raje gredó z doma. Vse drugače pa je, če se dobiček kaže, takrat se Barci ne zmenijo za nevarnost, kakor da so slepi, tako ti deró proti nastavljenim puškam, in sujejo s svojimi sulicami.

Kdor hoče Barce bolje poznati, mora celo leto pri njih biti. Spočetka deževja se prav čedno vedejo; ta čas so v delu, vse koplje in sadi. Na delo gredó zjutraj zgodaj, in delajo neprestano do večera; delavec ves ljubi dan ne dobi družega, kakor malo mleka, včasih požirek pive. Poje ti in vriska, nič ne mara, če tudi mu pot curkoma lije po obrazu in životu, rova in koplje z železom na dolgem drogu nasajenem, da je kaj, zvečer pa zadene orodje čez ramo in gré domu, kjer ga čaka malo dure, ali pa neke druge zeló slabe jedi, ki jo kuhajo z drevesnega perja na mleku. Sejejo

le ženske, in sicer največ dure, koder je zemlja peščena, pa sezama in drobnega boba. To delo ne terpi dolgo, k večemu dva tedna, potem imajo možaki zopet počitek po dva, tri mesece, samo kože malo popravijo, da skup ne padejo. Ta čas hodijo za čredami in po sencah polegajo. Ali po noči morajo čuti in varovati mlade setve pred nilskimi konji, če ne bi jim vso popali. Vpijejo ti in vriskajo, bijejo na železne kraguljice, da bi tako požeruhe odgnali; ubiti jih ne morejo, ker nimajo pripravnega orožja. Kadar začne setev se zoriti, mora siromak še bolj paziti na njo tudi po dnevu, kajti sedaj pritisnejo premnogi tatovi, ki hočejo žeti, da-si niso sejali. Če se jim posreči splaziti se na tako njivo, in jih nobeden ni prepodil, čepé ti v njej in zobljejo surovo zernje po več dni, in več potov se je že primerilo, da so se taki tatovi tako nažerli napole zrelega surovega zernja, da so popokali. Kadar je setev srečno dozorela, takrat je veliko veselje na Barskem; vsa hiša gré na delo. Samo klasje potergajo in znosijo domu v nalašč pripravljene spletene košare. Klasje sproti manejo preden je treba jesti, in to delajo ženske, možaki pa zopet počivajo, dokler ni treba vdrugič sejati in saditi. Edini Barci, kar je zamorcev ob Belej Reki, po dvakrat na leto sejejo in sadé, ali v drugič ne toliko, kot v prvič, in drugi pridelek jim pride k rokam konec novembra. Do tje so pervega že skoro vsega naprej spravili, in z drugim, ki je bolj pičel, so še popred skozi. O novem letu imá malokateri kaj več žita, razen za seme. In tako se začnó pesji dnevi Barcem, zato pa tudi oni postajajo hudobniši, kakor so navadno.

O pesjih dneh, t. j. ko nimajo jesti, je dosti nerodnega pri Barcih. Pri vsakej kupčiji o tem času zahtevajo nazadnje namečka „magora“, t. j. še nekaj za lakoto. In zakaj se ljudem tako slabo godi, da vsako leto stradajo, kaj je krivo? Pervič slaba zemlja, drugič pregosto naseljeno ljudstvo, kajti okoli Gondokore

je toliko stanovnikov, da bi bilo treba slovenske pridonosti pri obdelovanji zemlje, in se ve da tudi dobrega gospodarskega orodja. Tu ni nič neobdelane zemlje, vsa je razdeljena, in z mejniki, t. j. visokimi travnatimi šopi zaznamovana, do kje sega posestvo tega, do kje unega vaščana. Ako ni osem dni dežja, vsahnejo po celi kosovi polja. Verh tega en sam gospodar ne more veliko obdelati, ker pozneje tudi ne more setve obvarovati, delal bi le za tatove. Če tudi je letina se dobro obnesla, kaj pomaga, ko ti zamorci kmalo vse naprej spravijo. Menijo, ker so toliko časa stradali, da morajo sedaj vse tisto nadomestiti, toraj kuhajo in jedó brez vse previdnosti, in verh tega še pivo kuhajo iz dure. Nekateri tudi gredó in nakupijo za duro nečimurnih steklenih drobnarij, da se lepotičijo ž njimi, tako pa ni čuda, da je pridelek v treh mesecih v nič djan. Sadja na Barskem ni veliko, tudi mleka ne, ker krave zavoljo slabe paše tudi slabo molzejo.

O pesjih dneh hodijo Barci z doma, eni se ponudijo za težake in nosače tergovcem, kateri pričnó konec decembra k njim dohajati, in tako se prebijejo dva meseca, eni se pa kar tako klatijo okoli, koder vedó in kaže, da se preživé. Kadar pride setev, vzemejo poslednje zernje, ki ga še imajo in posejejo. Sedaj, aprila in maja je sila največa; ljudje shujšajo, da jih je sama kost in koža, mnogi pomerjó lakote, mnoge pobijejo in v vodo zmečejo, matere lastne otroke v vodo zadervé, ker jim nimajo živeža dati. Ta čas se vedno sliši o tatvini, ropanji in pobojih. Lakota je huda, velé, in zato poskusijo raje vse, kar je, da bi le lakote ne umerli.

Srečen Barec, kateri ima o tem času mleka, da se vsaj pri življenji ohrani; in drugi, kateri nimajo molznih krav, živé ob travi in perju nekih dreves. To zelenje zvečer prekuhajo, in čez noč stati pusté, da se malo omehča. Z lovom si ne morejo skoro nič pomagati, ker todi ni divjačine zavoljo pregostih selišč;

tudi ribištvo malo verže, ker je voda tu deroča, toraj tudi rib ni veliko, in pri vsem tem imajo zeló nepripravno, slabo orodje.

Kakor velika je bila nadloga, ki so jo ravnokar prestali, ravno tako nezmerni so v veselji, ki ga ni prej konec, dokler imajo kaj jesti. Človek bi menil, da so Barci ves ta čas vedno pijani, taki so. Vpijejo in vriskajo, pojó in plešejo. Ples barski pa ni spodtikljiv, nego bolj divij in prederzen. Plesišča so blizo vasi na lepih prostorih, koder ne raste trava, in čisto ga pometó, da se po nogah ne ranijo. Sredi plesišča stoji suho drevo, okrog katerega se verté. Nek misijonar nam je zamorski ples popisal tako-le. Popoldne se je dalo znamenje z bobni po vaseh, zvečer ob 7 je veliki boben z novega zapel, ter je dolgo pel, da bi vse okolne vasi slišale in plesu ne zamudile. Ob devetih, ko je luna že visoko stala, so pa začeli. Iz vseh okolnih vasi je prihajalo mlado in staro na plesišče, ko so se bili popred doma dobro najedli.

Poleg orjaškega drevesa so imeli že staro plesišče. Ko smo prišli tje, ropotali so bobni tako, kakor da so obsedeni. „Ali ste vi? Dober večer! Danes imamo ples. Ali se vam ples dopada? Ali imate tobaka?“ vpili so vse navskriž. Tako so nas sprejeli in pozdravili. Sredi plesišča je stalo suho drevo z venci ovito. Pod drevesom so čepeli ali stali bobnarji in trop otrok, ki so poskakovali in se zvijali na vse strani. Ples se prične. Ženske in otroci, možaki in mladeniči se rinejo skup, vse vpije in ujska, polagoma se zversté. V notranje malo kolo se spravijo žene in dekleta s stebli durnimi v rokah mesto sulic, v zunanje večje kolo pa poskačejo očetje in mladeniči, oroženi s tuli, loki in sulicami. Imenitniši nosijo tudi ščite iz slonove kože. Kar Barec ali Barica lepotičja premore, vse nase obesi, kadar gré na ples, da se tem bolj postavljajo. Vsak si priveže šop peres okoli glave, ali si jih kot rep po herbtu obesi. Nekateri bolj premožni se ogernejo tudi z

lepimi živalskimi kožami. Brez steklenih biserov tako ne morejo biti. Poglavitna reč za plesalce in plesalke pa so železne ropotulje, ki si jih obešajo navadno po nogah, da pri skakanju ropočejo. Tudi ženstvo se nalepotiči kar se dá, vzlasti s steklenimi biseri. In kdor se pri vsem tem še namaže z oljem in rudečo barvo po vsem životu, on kaj velja. Poglavar se je ta pot ponašal z rumenoplehastim pasivnikom, ki ga je pred ta dan za štiri kokoši kupil, pa je dve še dan danes dolžan. Vse mu je zavidalo to lepotičje. Na glavi je imel natvezen kljun nekega tiča, v roki je deržal ščit iz slonove kože, in po herbtu mu je visela leopardova koža. Tudi premnoge bakrene rinke na rokah in nogah so bile na novo izbrisane, da so se na vso moč svetile. Vesel je bil in dobre volje. Kateri niso mogli v prvo kolo stopiti, stali so na okrog in čakali, da je prišla versta tudi na nje, pa otroke so odrivali, ki so vedno silili med plesoče.

Naenkrat, ko se je bilo dalo znamenje z bobnom, bilo je vse v neredu, ples je prenehal, petje je utihnilo, samo bobni so ropotali neprenehoma, da je človeka naposled kar groza obhajala. Možje so se proti možem zaganjali, strašno gledali, sulice vihteli, ženske so tulile, s kratka: vse je kazalo tako, da se bodo vsak čas divje spopadli in razmesarili. Ali na enkrat so sulice zletele na tla, vse je bila le igrača, in nastal je silen krik in smeh. Kmalu se bobni z novega oglasijo, pokaže se poglavar z visoko zavihteno sulico, odvažno stopa naprej, plesalci pa za njim. Veličastno se verté v kolu, kakor da gredó na boj, ravno tako se verté ženske. Sedaj prižgó slamnatih bakelj, in vse se vidi še mnogo bolj divje in groznejše.

Pesni barske rade opevajo bojne dogodke, ter so, kar se tiče melodije, jako žive, in še dosti prijetne. Ti ponočni plesi trajajo od konca julija do srede novembra. Dokler imajo Barci kaj jesti, vse noči preplešejo, po dnevu pa ležé in spé.

O tem času se Barci in sploh tamošnji zamorci najbolj ženijo in možé. Žene si kupujejo. Ker Barci nimajo mnogo čred, tudi žena ne stane veliko, za deset krav se že dobi dobra, sem ter tje se verže še kaka mala drobnjav sorodnikom na dar, pa je. Navadno pride z nevesto tudi njena mater v hišo, in ostane eno leto; preživeti jo mora ženin. Obredov ženitovanjskih nimajo razen pojedine. Vsak si more vzeti žen, kolikor hoče, prav za prav kolikor si jih upa prerediti. Kdor se hoče posebno izkazovati, vzeme vsako leto eno ženo. Nekateri jih imajo manj o pesjih dneh, t. j. spodijo jih nekaj z doma, naj gredó, kamor jim drago, po žetvi jih zopet nazaj vzemejo, in navadno še eno novo.

Da je mnogoženstvo pogubljivo tudi zamorcem, če tudi vsaka žena sama za-se v posebnej koči stanuje, to naj nam pojasni naslednja strašna prigodba. Blizo misijonišča je živel mož, ki je imel dve ženi, ali eno, mater 4—5letnega dekliča, je boljše ljubil memo une. To pa tej ni bilo po volji, in izlila je svojo jezo in černo sovraštvo na nedolžnega dekliča. Ko namreč matere ni bilo doma, šla je, dekliča umorila, z doma v gozd zavlekla, pod neko drevo vergla, oči izkopala, po dolgem preparala, ter drob in serce iz njega potegnila. Na to je šla domu. Oče je potoma od nekega moža izvedel, da ne daleč v gozdu pod nekim drevesom je našel razmesarjenega otroka. Ko doma svojega dekliča ne najde, poprašuje po njem, in morivka se mu zlaže, da je odšel z drugimi proti jugu. Na to se je pobrala, šla in zlezla v drugo kočó. Oče ni imel miru doma, hitel je v gozd, in našel svoje razmesarjeno dete. Koj jo ubere domu žene iskat. Ali baba ni hotela iz kočé iti, in to se je mu sumljivo zdelo. Na vse zadnje je vendar morala prilezti iz kočé, pa se je koj pobrala in stekla. Oče je poizvedel, da prav ona mu je otroka umorila. To ga je tako zgrabilo, da jo je vtil za njo, dohitel in tako dolgo pretepal, da je bila mrtva.

Sploh je res žalostno na Barskem in sploh pri zamorcih, kar se tiče zakona. Zakon se prav mnogo potov razdere, vzlasti pri ubogih. Toliko časa so skup, dokler imajo kaj jesti; potem nastane meržnja, mož ne mara žene, in žena ne mara moža, mož ženo spodi, češ, da je premalo varčna. Včasih žena tudi sama ob sebi pobegne, če ni živeža pri hiši in upa drugej kaj dobiti. O pesjih dneh so pri ubogih vse vezi zakonske potergane, vsak gre, kamor mu kaže. Mnogi se nič več ne najdejo, žena se je bila z drugim omožila, in mož si je bil tudi drugo izbral.

Sploh so žene barske bolj popačene in razuzdane, kakor možaki, in ker vedno prihajajo muhamedanski kupci s svojimi služabniki, je tem slabeje. O pesjih dneh so tudi ženske pesje, zato so se zamorci našli neke kužne bolezni, katera je že povsodi ob Belej Reki zatročena, kamorkoli muhamedanci zahajajo. Tako zamorci vsled nje in stradanja čedalje bolj v nič gredó.

Iz tega nam je razvidno, kakošno je in mora biti nravska življenje zamorsko. Ženske s postranskimi otroci navadno njé seboj v hišo pripeljejo, če se omožé. Kadar nastane pomanjkanje, požene mož take otroke, vsaj dečke, dekličé obderži, da jih more prodati za žene, kadar toliko odrastejo. Taki izgnani dečki, če jih očim ne prodá tergovcem za robove, klatijo se po svetu. Nikamor ne smejo, povsodi jih zapodé, živé toraj kakor zverina v gozdu. Mnogi konec vzemejo, ko so še mali, ako odrastejo, jim ne kaže drugo kakor krasti in ropati, da morejo živeti. Veliko odraščениh pomerje lakote, kadar nikjer nič ni ukrasti, veliko jih zasačijo pri tatvini, in brez usmiljenja pobijejo. Nekega leta so Barci zeló stradali, kar zapazijo misionarji pri misijonišči dva dečka, ko sta pobirala ko-košim potreseno zernje po blatu. Eden misijonarjev se ju je usmilil in jima jesti dal, češ, da se bodeta dala podučiti in dobro odgojiti. No sta vse eno kradla,

in treba je bilo strahovati ju, kar pa ni pomagalo nič. Na vse verh so misijonarji zasledili, da sta jim izmikala tudi sladkor, in sicer tako prekanjeno, da so kar stermeli. Dva stožka sladkorja so še našli zakopana. Na vse zadnje je bilo treba dečka pognati iz hiše. Ali čez nekaj časa je prišel nek šolarček povedat, da tat je zopet tu z ožganima rokama in nogama. Sirota res ni imela več perstov ne na rokah ne na nogah, černe osmojene kosti so se videle. Dali so mu piti in jesti, in eden šolarčekov mu je stregel. Prašali so ga, kako da je tak. Povedal je to-le: „Ko sem od vas šel, prišel sem v vas svojega očeta, in ker sem bil lačen, zlezal sem skrivaj na njivo svojega strijca in jedel. Ali prišel je strijc, pograbil me in vlekel domu. Tam mi je deržal roki in nogi toliko časa na ognji, da so bile vse opečene, potem me je vergel ven. Počasi sem lezel nazaj k vam, tri dni sem potreboval.“ Tako je delal ž njim strijc! Misijonarji so ga močili z arniko, in tako se je počasi pocelil, ali komaj je nekoliko okreval, začel je z nova krasti, celo Knobleharju je izmikal, da-si mu je vsak dan kaj boljšega jesti dal. Ko so mu zopet prišli na sled, morali so ga spoditi. Čez nekaj dni je umerl, in tice ujede so ga raztergale in požerle. Taki otroci so nepoboljšljivi tatovi, to so misijonarji skusili s 40 dečki.

S podedovanjsko pravico je tudi slaba pri Barcih kakor sploh pri zamoreih. Malim dedičem sorodniki vse potegnejo. Taka se je zgodila otrokom glavarjevega brata Nizile; ob vse so prišli in nazadnje so morali kot služabniki muhamedanskim tergovcem služiti.

Stanovališče barsko je okrogla temna koča, ki ima po dvoje vrat, prav za prav lukenj, da ljudje noter in ven lazijo. Vsaka koča ima mlinska kamena, da se žito melje; spodnji teži in veči kamen leži na tleh malo naklonjen, z malim se zernje tre in melje. Verh tega imajo Barci tudi možnarje, v katerih žito drobé.

V vsakej koči stojé mali stolčeki, po dnevnu ljudje sedé na njih, po noči pa jih pod glavo položé.

Nekaj posebnega na Barskem so žitne košare blizo koč. To so velike, široke košare iz bek spletene, in znotraj z ilovico prevlečene, ter stojé na terdnih policah, katere so podperte z močnimi koli. Košaro poveznejo z ošpičenim pokrovom, in tako je žito pred dežjem in vlago zavarovano. Ali take košare, dokler so z žitom nasute, treba je stražiti, da se ne prikradejo tatje, vzlasti o temnih nočeh.

Barske žene si kuhinjsko posodo same narejajo. Ker imajo dovolj soli, zato so njih jedi tudi bolj okusne. Barci radi meso jedó, tudi kožo pozvečijo, in kosti, če le niso preterde, stolčejo in povžijejo. Radi jedó tudi miši in podgane, ki jih pridno lové, in to je dobro, ker je te živali za čuda veliko.

Ubožniši Barci se pečajo s kovaštvom, vzlasti okoli gore Belenijan je mnogo kovačnic, ker tam je dosti železa. Izdelujejo največ nekake lemeže in sulice, in te reči zamenujejo za žito. Tudi muhamedanski tergovci radi od njih kupujejo teh reči, in jih potem drugej prodajajo za slonove zobe. Nekateri kovači hodijo od vasi do vasi dela iskat, in ga tudi dobivajo. Radi popravljajo staro orodje, izdelujejo železne ropotulje in ročne rinke, male verižice za ženski lišp, in za tako delo najraje jemljó živeža. Vendar kovači in ribiči na Barskem niso v nobenih čislih, tudi nimajo nič govoriti pri javnih obravnavah, in to zato ne, ker nimajo krav.

Barcem se pač nekaj sanja o stvarniku sveta. Njihova pravljica pripoveduje o vervi, ki je bila v nebesa napeljana, pa se je pretergala; pripoveduje, da so ljudje, preden se je to zgodilo, prav veselo in srečno živeli. Nekateri stari Barci žertvujejo mleka černemu gadu, in terdijo, da od njega izhajajo. Sploh pa pri njih ni sledú o kakem naboženskem znaku, kajti sila in potreba jih je bila tako podivjala, da jim je vse

malomarno, kadar so siti, takrat so v raji, velé. Ne verujejo, da je duša neumerljiva, ker po smerti, tako modrujejo, človek ne čuti več niti lakote niti terpljenja.

Če se nesreča primeri, krivi so hudi duhovi. Dalje so na Barskem v veljavi čarodejni zdravniki, „puniti“ nazivani, ki marsikatero neslanosti uganjajo. Prav blizu Gondokore je jelo starega očeta po herbtu tergati, in poslali so po punita. Kadar se je bil punit s satanom posvetoval, in že naprej vzel dobro plačo, dal je bolniku leseno rebro, ki naj ga na herbtu nosi, in gotovo bode okreval. Stari mož je res nosil leseno rebro več dni, tudi po noči ga ni odvezal, in je na njem spal. Možu je res odleglo, ko se je vreme zboljšalo, ali on je terdil, da leseno rebro je pomagalo.

Če koga trebuh boli, dá mu tak zdravnik kos leopardeve ali panterove kože, da si ž njo trebuh ovije. To res dosti potov pomaga, ker si bolnik s kožo trebuh ogreje, kar dobro stori.

V hiši prej omenjenega starega moža je obolel gospodarjev sinček. Bil je kerščen, in misijonarji bi bili radi pomagali s svojimi zdravili, a stari oče ni dal k sebi, poslal je po punita. Čez dva dni so šli misijonarji memo kočé, in so videli pred njo mlinsk kamen obešen. To je storil punit, češ, da bode s tem hudobo pregnal. To pot pa ni pomagalo, in otrok je umerl.

Zamorci menijo, da more kdo dež narediti, ali ga nazaj deržati, zato imajo dežotvorce. To je sicer dobra, ali tudi nevarna služba. Dežotvorec zahteva za svoje delo mnogo goved in ovac. Včasih res ugame vreme, ali vselej tudi ne. In če setev na polji škodo terpi zavoljo neugodnega vremena, gorjé dežotvorcu! Ako o pravem času petá ne odnese, pograbiyo ga razkačeni zamorci in mu trebuh preparajo, ker menijo, da v njem dež derží. Vsako leto po katerega umoré, taka se je zgodila tudi znanemu poglavarju Nigili.

Kadar Barec umerje, pograbi dedič ali hišin oče

orožje, izleze iz kočee, dirja okrog nje, vihti sulico na vse strani, in silno kriči, da bi hudobne duhove prepodil. Vse leti vkup, ter javka in tuli. Koj gredó jamo kopat. Enega pošljejo okrog sorodnikov povedat žalostno novico; vsi pridejo na grob, ga posipljejo s peskom, in se žalovaje okrog vsedejo. Potem si lase ostrižejo, in žalovanja je konec. Ali sorodniki hočejo za žalovanje in javkanje mesa, toraj se jim napravi pojedina, in marsikomu terda hodi o takej priliki. Zaklati mora, če ni drugače, po troje goved, in žalujoči vendar niso vselej zadovoljni.

Taki so Barci, pri katerih je Knoblehar drugo misijonsko postajo ustanovil.

VII.

Kadar je Knoblehar v Gondokori vse potrebno uravnal, vernil se je v Hartum, kamor je dospel v 24 dneh. Kmaló potem se je odpeljal v Aleksandrijo po novih misijonarjev, kateri so prišli iz Evrope, in ti so bili: L. Jeran iz Kranjskega, ki pa se je moral zavoljo bolehnosti iz Arvana nazaj verniti, J. Gostner iz Tirolskega, J. Kohl iz Niže Avstrijanskega, J. Lap iz Kranjskega, in A. Haller iz Tirolskega. Spočetka oktobra l. 1853 so dospeli v Aleksandrijo, kjer jih je Knoblehar že čakal. Spremljal ga je mlad zamorski poglavar Mugà po imenu, po rodu Berec; Berci in Barci so si sosedje. Provikar je mladega zamorskega poglavarja zato vzel seboj, da bi potem pravil svojim rojakom, kaj vse se vidi po svetu, in da bi temu pristavil, da hočejo misijonarji pomagati zamorcem k enakemu bogastvu, ako jih bodo poslušali.

O snidenju s Knobleharjem in mladim poglavarjem nam je poročil Gostner iz Aleksandrije to-le: „ Kar zagledamo preč. g. provikarja v strašnej gnječi in vpitju Arabcev, Turkov, Judov, Gerkov i. t. d., ki je na vse strani sam ne vem v kolikih jezikih svoja po-

velja dajal. Vse je imelo največo spoštovanje do Abune Solimana. Ko smo prišli v gostilnico „Hôtel du Nord“, šli so drugi kosit, mene pa je g. provikar vzel seboj v frančiškanski konvent, kjer stanuje in sva tam kosila. Ko sva prišla pred poslopje, zaklical je g. provikar: „Muga!“ in kot bi trenil je skočil po konci berski poglavar Muga, ki je ležal do sedaj na kamenitej klopi, stopil k meni, podal mi roko, prijazno se mi narežal, in poprašal: „Kako je? Dobro, ne?“ Govori samo svoj jezik, ki ga tu živa duša ne razume, razen Dr. Knobleharja. Ta zamorski poglavar je star 25 let, dolg skoro dva metra, suh, čern kot oglje, in se nekako dostojno nosi. V zapertem stanovanji se mu nič kaj ne dopada, on hoče biti prost na prostem. Obleke nima druge razen nekakega krila do meč, in opasan je s černim usnjatim pasom. Okrog vratu mu visi mnogo steklenih biserov, večih in manjih, razno pisanih, in to je njegovo veselje. V enej roki nosi lepo leseno paličico, v enej, ali čez ramo, kakor mu kaže, mal lesen stoliček, na katerega se meni nič tebi nič vsede, kadar kam pride. Brada mu ne raste, lase ima na kratko pristrižene, in na temenu velik šop, v katerega so vpletena nojeva peresa. Vse ga gleda, da-si je vedno dosti zamorcev v mestu; tudi najimnitniši gospodje in gospe se jako zanimajo za to černo svetlost, ki golonoga po mestu postopa. Vsakemu je jako prijazen, vzlasti ima rad nas misijonarje. Kadar k njemu pridemo, ali od njega gremo, vselej nam v roko seže, rekoč: „Kako je?“ Tudi se prizadeva, da bi nam svoj jezik v glavo vtepel, in nas je že deset šteti naučil. Prav rad bi se pogovarjal, ko bi se mogel s kom. Pravi, da ga njegovi rojaki niso pustili k belim možem, češ, da černcem ušesa režemo, ali jih celo pojedamo. Ko je s palače avstrijskega konzula luko in morje zagledal, poskočil je in ves zavzet zavpil: „A, a, ali to je tista velika slana reka, čez katero se k nam prepeljavate?“ Včeraj je poveljnik avstrijske

fregate Bellone g. provikarja na ladijo na kosilo povabil, tudi črni poglavar je moral ž njim iti. Ubogi zamorec sam ni vedel, kje se ga glava derži, kar sukal se je in zijaje gledal reči, katerih še nikdar ni videl. Na vse zadnje je bil tako vesel, da je pograbil kozarec poveljnikov, in mu ga v roko dal. Potem je nastavil svoji roki, da mu je uni vode v nji vlil, in s to vodo je slovesno pokropil poveljnika, ter ga tako po bersko za kralja postavil. Ko se je provikar poslovil od poveljnika, so na ladiji trinajstkrat ustrelili in ga tako očitno počastili.“

Gori omenjenim možem sta se pridružila v Aleksandriji tudi dva izverstna učenca iz ustava Mazza-vega v Veroni: Don Giovanni Beltrame, in Don Antonio Castegnaro, pa M. Hanzal, izverstni lajik iz Dunaja, spreten učitelj in godbenik; pozneje je postal c. kr. konzularni agent v Hartumu.

Dne 17. sept. l. 1853 je provikar s tovariši odrinil iz Aleksandrije. Prišel ga je obiskat še c. k. general-konzul g. Hueber z mnogimi drugimi gospodi, mu srečno pot voščiti. Tu se je postavil Muga v sredo zbranih gospodov kakor kakov kralj, in omenil (Dr. Knoblehar je tolmačil): „Evropejci naj le pridejo k nam, Arabci pa naj doma ostanejo, oni drugega ne znajo, kakor svaje napravljati in upore podžigati.“ Ravno tiste dni se je skozi Aleksandrijo domu vračal profesor Dr. Kerschbaumer, in njemu je Muga naročil, naj vse prijatelje apostolskega provikarja tudi v njegovem imenu pozdravi.

Dne 29. dec. je bil Knoblehar že zopet v Hartumu z novimi misijonarji. Ali med tem se je bilo marsikaj izpremenilo. Mertva sta bila Milharčič in Kocijančič. Učenci so jokali, ko so Knobleharja ugledali, pa on jih je potolažil in dal jim novih duhovnikov.

Sedaj je M. Hanzal šolo hartumsko prevzel, ki jo je pri nekej priliki popisal tako-le: „Težava je z otroci, ki so odrastli kakor živina v gozdu, in družega ne

poželjujejo kakor tega, da se najedó, družega ne znajo, kakor orožje spretno sukati in se pretepati. Težava je z otroci, ki Boga še po imenu ne poznajo, katerim je bližnji ali sovražnik ali pa tujec. Težava je z otroci, ki ne marajo za nobeno zapoved ali postavo, razen svoje volje. Pri takih otrocih je treba stanovitnosti, poterpežljivosti, skerblijivosti, truda in požertvovanja, o čemur se vam v Evropi niti ne sanja. Mislite si dalje, kako težko se učitelj sporazumeva z učenci, ko si je komaj njihov jezik prisvojil, potem si mislite afrikansko zaspanost, ki je taka, da bi človek ne verjel. Če se ena ista reč desetkrat zapored ponovi, vse zastonj, koj je pozabljena. Potem si mislite nerazvito miselnost in silno nagnenje k popolnej nedelavnosti, in tako morete nekoliko slutiti, s kakimi težavami se more učitelj boriti, koliko se mora truditi, da vsaj nekaj opravi. No in kako je učitelj res tudi vesel, če se mu posreči izgubljeno ovčico zopet k čredi Kristusovej pripeljati, kako je vesel in zadovoljen, kadar vidi male čerence ročice sklepati in povzdigovati k Odrešeniku sveta i. t. d.“

„In nekoliko takega sadu se je pokazalo ob letu pri šolskeji skušnji. Ginljivo je bilo gledati male zamorce, kateri so pred nekaj meseci goli in divji v misijonišče prišli, kako so bili sedaj čedno oblečeni od glave do nog, kako so v arabskem, tedaj tujem jeziku, Boga hvalili, kako so manji dobro slabikovali, veči pa gladko čitali tiskano in pisano, prijetno je bilo poslušati, ko so iz glave in na tabli računali i. t. d. Posebno ginljiv je bil sklep, ko so dobro zapeli „salve o amabilis Regina“. Nekaterim poslušalcem so solze v očeh igrale.“

Kadar je Knoblehar vredil potrebne opravke v Hartumu, odpeljal se je dne 16. febr. l. 1854 zopet proti Gondokori. Tudi ta pot ga je terla bolezen, pa mu je kmalo odleglo. Srečala sta ga Mozgan in Trabant gredoč proti severju, da bi zrak premenila. Povedala

sta žalostno novico, da je v Gondokori umerl Dovjak. Tudi Trabant je bil zeló slab, in Gospod ga je med potjo k sebi poklical. Njegovo truplo počiva med dvema drevesoma blizo Bele Reke.

Dne 1. aprila je došel Knoblehar v Gondokoro, in Barci so ga z veseljem sprejeli. Ali koj čez dva dni se je v tem kraji prigodilo nekaj, kar bi bilo misijonišču zeló napotje delalo, ako bi se bilo sponeslo, toda k sreči se je obernilo vse tako, da je škodovalo samo nasprotnikom misijonišča, njemu samemu pa je bilo na veliko korist. Pripeljalo se je bilo namreč o svojem času do 30 ladij kupovat slonovih zob, in nagrabit kolikor toliko zamorcev za robsko kupčijo. Tri ladije, lastina sardinskega konzula Vaudey po imenu, so malo se zakesnile, pred kot ne nalašč, in so še stale blizo Gondokore. Da-si je konzul, kakor je Knoblehar pozneje izvedel, dober bil z Barci, vendar je pri nekej priliki omenil, da komaj čaka priložnosti, da bi jim pred odhodom malo posvetil; orožja, streliva in ljudi ima dovolj. To je omenil tudi apostoljskemu provikarju koj tistega večera, ko je le-ta na „Zgodnji Danici“ se pripeljal. Provikar mu je prigovarjal, da naj se nikar tako ne spozabi, naj bode previden, ali konzul se mu je zaničljivo posmejal in ga odpravil z besedami: „Tako znate le misijonarji!“

Dne 5. aprila pozno popoldne se je ena konzulova ladija po reki spustila, ter med misijonsko ladijo in misijonskim vertom obstala, konzul z drugo ladijo je obstal še niže pri Libo-u. Konzulov agent, mlad Turek, je prišel na misijonsko ladijo, in je začel pri čaši kave bridko tožiti o slabej kupčiji. Ko se je imelo znočiti, začela se je ladija tergovska od brega pomikati. Ta hip je nekaj mož z dobro nabitimi puškami iz ladije ustrelilo med neorožene zamorce, med katere se je bilo pomešalo nekaj ljudi misijonske ladije. Dva zamorčeka sta bila zadeta in sta pala, eden je bil mertev, eden samo ranjen. Tudi kuharju, ki je pri ognjišči

stal, je ena krogla memo ušesa prižvižgala, da je sirota strahu omedlel in na tla se zgrudil; tudi ob železno ladijo misijonsko je več zernja opledlo. Kakor bi trenil, so divjaki zleteli na vse strani domu, ladija pa je na vso moč hitela v Libo. „Dobro smo videli,“ omenja provikar, „da je bil naš misijon sardinskemu konzulu koj s početka tern v peti, in da je njega dolžil slabe kupčije, zato smo tudi koj uganili, kaj je nakanjal hudobnež. Hotel je s tem groznim zločincem osveto zamorcev na nas in na misijon počuvati.“ Zvedelo se je pozneje, da so tergovci, ki so se v Hartum vračali, dolžili Knobleharja, da kupčijo moti, ker razdaja steklene bisere in druge reči zamorcem.

Daleč po deželi so začeli bobni peti in klicati na boj. S strašnim tulenjem so leteli oroženi zamorci z vseh strani doli k reki, in vihteli svoje sulice in puščice. Strah je obhajal Knobleharjeve tovariše, češ, da bodo razkačeni zamorci po njih planili. Knoblehar ni dovolil svojim ljudem, ki so se za odboj pripravljali, pušk nabiti, ter je zapovedal, da se imajo vsi na ladijo podati. Še le ondaj, ko bodo videli, da on na tleh leži, naj se odpeljejo na sredo reke, in naj storé, kar jim bode najbolj kazalo.

Z neprestanim streljanjem je sardinska ladija na srečo misijonarjem, razdražene zamorce za seboj zvrabila. Tako so derli za njo, da smo jih kmalo izpred oči zgubili, in naposled nismo mogli več razločevati njihovega kretanja, slišalo se je samo zamolklo pokanje pušk in iz tega smo skleпали, da se tudi na suhem pokajo. Kmaló so nam jeli zamorci donašati ranjenih. Po noči smo videli z ladije tudi ognje, kaj natanjega o boju pa nismo mogli izvedeti od ranjenih. Poslali smo hišnega strežnika in enega zaupljivega zamorca v tabor zamorski. Straža zamorska naših dveh ljudi ni popred spustila naprej, preden se ni do cela prepričala, da sta res misijonska. Med tem je bil od bližnjih otokov eden konzulovih ljudi k nam priplaval,

in je prosil kormarja „Zgodnje Danice“, naj mu izprosi dovoljenje, da bi mogel s provikarjem govoriti. Tresel se je po vsem životu mraza in strahu, in povedal nam to-le: „Ko je Vaudey strel zaslišal, in zagledal skup deroče zamorce, ni hotel počakati bežeče ladije, ki bi bila lahko na sredo reke zavozila, in se tako puščicam zamorskim popolnem odtegnila, nego je pograbil dvocevno puško, in zapovedal svojim ljudem, naj tudi oni puške pograbijo. Tako je derl proti zamorcem brez vsega premislika in vse previdnosti. Da bi bil vsaj pot nazaj si zavaroval, pa ne! Zamorcev je bilo mnogo več, in vkljub temu, da je Vaudey imel boljše orožje, bil je ubit on in vsi spremljevalci.“

„Misijonski ljudje smo na vso moč stregli ranjenim. Polagoma so začeli dohajati tudi domači in sorodniki ranjenih, in so jim jeli streči. Ko so videli, koliko si damo opraviti z ranjenimi, so nam od dne do dne bolj zaupali.“ Naposled je Knoblehar z ozirom na sardinskega zločinca po vsej pravici mogel reči po besedah sv. pisma: „Vi ste z menoj hudo mislili; Bog pa je tisto obernel v dobro.“

Knoblehar je sklenil g. Kohlu misijonišče izročiti, sam pa se je namenil še naprej proti jugu prek vodopadov garboških, gumboških in tokimanskih, da bi ondotne kraje ogledal in se z ljudmi seznanil. Na vnebohoda dan popoldne je šel proti Tokimanu. Z nekim poglavarjem je splezal na visoko goro, in risal lepo okolico. Goro je zmajal potres, ko sta bila na njej. Zamorci tistega kraja so mu podelili debelega vola.

Kohl je bil ves zadovoljen in prav srečen v novejši službi, in je z neumorno delavnostjo opravljal vsa mnogotera opravila doma v hiši, pri ranjenih in v šoli, pa tudi jezika barskega se je marljivo učil. Kmalo so ga vsi radi imeli. Ali nekega jako vročega dne, ko je šel obiskat oddaljenega bolnika, nakopal si je nevarno bolezen, ki se je po Knobleharjevej povernitvi tako shujšala, da ga je moral dne 8. jun. s sv. za-

kramenti prevideti. Še štiri dni je terpel silne bolečine, terpel je poterpežljivo in udan v voljo Božjo, in dne 12. jun. opoludne je izdihnil svojo dušo.

Vsled te bridke izgube so vsa opravila Knobleharju na ramo pala. Najbolj je skerbel za otroke, marljivo jih je podučeval, da bi, preden se verne v Hartum, vsaj bolj podučene kerstiti mogel. Tudi nekaj odraščanih je prosilo sv. kersta, n. pr. stari Lutveri, ki je bil kos zemlje misijonu prodal. Stari mož je vsak dan prišel z otroci v šolo kerščanskega nauka se učiti.

Zaradi važnih opravkov je moral Knoblehar misijonišče samo pustiti. Dne 14. jun. je izročil ključe staremu nadslužabniku hišnemu, in mu zaupal tudi upravljanje hiše. Jokaje so ga novokerščeni spremili na „Zgodnjo Danico“. V velikih skerbeh se je od njih poslovil.

VIII.

Na potu nazaj v Hartum je Knoblehar ogledal tretje misijonišče v osrednji Afriki, t. j. Sveti Križ. Ustanovil ga je s provikarjevim dovoljenjem g. Mozgan iz Lavantinske škofije, in sicer pri Kikih, plemenu dinkovskemu, v močvirnatem, ali še dosti zdravem kraju. Imenoval je misijonišče po svetinjici sv. križa, katero je pred odhodom prejel od svojega knezo-škofa Slomškega.

Sedaj je prav prilično, da opišemo Dinkovce. Selišča tega močnega naroda se prično pri denkaških gorah, in so raztegnjena ob obeh straneh veletoka.

Severna plemena tega naroda so sama po sebi mala, okrog in okrog od sovražnikov obdana, in samo po znotranjih krajih so v zvezi s sorodnimi plemeni. Njihova zemlja je vsa ravna in rodovitna, samo na sredi pri vodi stoji neznamen holm Tefafan. Ta plemena pa tudi morajo zemljo pridno obdelovati, ker njihovi gozdi ne dajejo toliko in tako okusnega sadja,

kakor drugim Dinkovcem, tudi živinstvo ni kaj prida razvito, vzlasti že zato ne, ker jim sosodje vedno krast in ropat hodijo. To je pa tudi krivo, da so ta plemena mnogo bolj divja in okrutna memo ostalih, ker morajo skoro vedno na straži biti in se bojevati. Mnogi ljudje tega plemena živé v Sudanu in Egiptu kot robovi in vojaki. Skoro vsako leto jim roparji poropajo po kolikor toliko žensk in otrok. Južno od njih stanujejo plemena, katera premorejo mnogo lepih čred. O deževji se umaknejo v notranje kraje, kjer imajo v veličastnih šumah stalna selišča, o suhem času pa se vernejo k veletoku. Pridelujejo tudi dosti žita za dom in prodajo, zanj kupujejo razno železnino.

Dinkovci so lepi ljudje, vitki, pravilno zraščeni in navadno po 1·9 met. visoki. Tudi obrazov so bolj milih memo drugih zamorcev. Spoznajo se koj na čelu, ki ga tetovirajo, t. j. zareze v kožo zarezujejo. Lase si zeló na kratko strižejo razen na temenu, kjer pusté rasti dolg šop. Obleke ne marajo, češ, da to ni lepo, in nek poglavar se je misijonarjem zaklel, da bi za 30 krav ne hodil vedno oblečen. Radi se pa lišpajo s komur bodi; najljubše jim je lepo orožje, sulice, puščice, tuli in lepe balte iz ebenovega lesa.

Ženske se vendar nekoliko pokrivajo s kožami, vsaj omožene, in leptičijo se vse rade s steklenimi biseri, z rinkami, in železnimi ropotuljami; tudi uhane si v ušesa obešajo ženske in možaki, in sicer po več, pa tako, da je drug v drugega zapet.

Zamorci so sploh leni, vendar ne vsi enako; sem ter tje možaki včasih prav pridno delajo in veliko terpé, vzlasti tam, kjer je treba dosti zemlje obdelati. Lenoba je doma bolj pri onih plemenih, ki imajo velike črede. Ona si domišljujejo, da obdelovanje polja je zaničljivo delo, samo za robove in ženske. Taki možaki samo koče stavijo, dervarijo, verve in motoze pletó, drugekrat pa hodijo za svojimi čredami; vse drugo morajo ženske oskerbeti in storiti. Kjer se pa

tako gospodari, ondi slaba poje. Pervi pridelek kmalo naprej spravijo, in samo toliko zernja prihranijo, kolikor ga je treba za setev. Ker po pervej žetvi zori dosti sadja pa gozdih, zato Dinkovci nočejo vdrugič sejati in saditi, in se z zgolj sadjem bašejo. Ali kadar deževje neha, mine tudi sadje, kajti ne samo ljudje, tudi žival ga rada obira, in nje je mnogo. Sedaj nastopi suhi letni čas, ljudje se morajo izseliti iz gozdov doli na travnati svet ob veletoku. Seboj nimajo vzeti nič razen nekaj košar semenskega zernja, vse drugo je že šlo po goltancu. Ali ker ob samem mleku ni moč živeti in zavoljo merzlih noči tudi rada driska nastane, toraj si za mleko lotosovega semena od ribičev kupujejo. To seme sterejo in kašo iz njega kuhajo. Kadar tudi kaše zmanjka, hodijo premožniši k sosednim plemenom žita kupovat, ubožniši pa ribe lovit, in ribji lov bi jim še dosti vergel, ako bi imeli boljšega orodja. Med tem ko se možaki s čredami proti veletoku pomikajo, ostanejo ženske še nekaj časa v gozdu, da še kolikor toliko sadja naberó za pesje dni. To sadje se imenuje alok, in je podobno dateljnu. Meso od koščice lepo odtergajo, pražijo in jedó, koščice pa hranijo za največo silo; takrat jih terejo, jederce zdrobé, ter s sezamom, ali z moko kot kašo kuhajo. Taka kaša z mlekom je navadna hrana o pesjih dneh. Se ve da bi ne bilo treba stradati, ako bi ljudje več zemlje obdelali. Ali ženske navadno le malo prostora okoli hiš prerovajo in obsejejo, in da bi vsaj tega dvakrat na leto v prid obernile. Neka turška rež iz Hartuma je na misijonskem vertu pri Sv. Križu v 2 $\frac{1}{2}$ mes. dozorela, in so jo misijonarji celo po trikrat na leto sejali. Dura, zamorcem najbolj priljubljeno žito, more se prav lahko in s pridom dvakrat sejati.

Zamorci stradajo zato, ker so preleni, potem tudi zato, ker kmalo vse poženó, kar so pridelali. Tej zapravljivosti pa je mnogo kriva gostoljubnost. Naj pride kedor hoče, domač ali tujec, vsakemu se dà, in tako

se kmalo veliko izmeče. Gostoljubnost do domačinov je skoro nekakovo sovlastje (skupno imetje). Dokler hiša ima, daje gostom in se ne zmeni, kaj bode potem, kadar nič več ne bode. Ko je pri enem vse pojedeno, gredó vsi skup gostitelj in gosti k drugemu, in začnó pri njem pojedati. Tako gredó od hiše do hiše. Ker so vsi enakega mišljenja v tem, da je vse tako rekoč vseh, zato oni tudi ne vedó, kaj se pravi hvaležen biti za prejete dobrote, oni ne poznajo ne dobrote ne hvaležnosti. In to je delalo hude preglavice misijonarjem; če so radi dajali, imeli so s časom vse polno beračev okoli sebe; če so bili bolj skopi, so se pa zamerili. Ta skupnoimetnost je kriva, da ljudje nič ne varujejo; dokler kaj imajo, vedno kuhajo in pojedajo, če ne, si mislijo, bodo pa drugi pojedat prišli, raje toraj sami pojejmo. Zato ta čas zamorci nič ne delajo, če bi jim človek še toliko ponujal, jedó in plešejo, dokler kaj imajo. To sovlastje je dalje krivo, da zamorci malo sejejo, kajti kdor bi več nasejal, delal bi le za druge. Taka se je zgodila ribičem pri Sv. Križu. Po misijonarjevem navodu so obdelali velik kos zemlje in ga posejali s turško režjo in sezamom, ali ko je bilo zrelo, prišlo je mnogo gostov, in v 8 dneh je bilo vse pojedeno. Iz tega je pa tukaj razvidno, kako težko misijonar pri takih ljudeh kaj opravi. Pred vsem drugim je treba zamorce iz pomanjkanja izkopati, kajti lačnim ljudem se zastonj beseda Božja oznanuje. Kadar bodo pomanjkanja rešeni, potem je upati, da bodo do vzetni tudi za kaj višega, kar jih do sedaj še ne zanima.

Dinkovci imajo velika posestva, če bi jih imeli v Evropi, bili bi premožni možje. Oni sami pa drugače sodijo, edino premoženje jim je živina, vsega družega nič ne cenijo, in jim je bolj postranska reč. Posebno veliko imajo krav, koz, ovac, toda vsa ta žival je mala in zanikarna, krave so bolj divje, in imajo zeló malo mleka. Najbolja krava o največej molži dá komaj

en bokal mleka na dan, in če tudi ima ta ali uni po 200—300 krav, vendar nima mleka na ostajanje, kajti dobra polovica krav ne molze, druge pa zelo malo, verh tega mora imeti dosti ljudi za pašo, in vsi ti se ve da največ ob mleku živé. Tudi meso zamorcem ne zaleže dosti, kajti krave so jim v tolikih čisljih, da jih ne pobijajo; živé, dokler starosti ali boleznj ne popadajo in pocepajo. Kadar krava pogine, žaluje in joka zamorec po njej, nekaj dni nosi motoz, s katerim je krava privezana bila, okrog vratu, in pové vsakemu, ki ga sreča, svojo nesrečo; pozneje si motoz okoli trebuha ovije, in bolj premožni nikdar brez takih znamenj niso. Vole sicer pobijajo in jedó, ali le o posebnih slovesnostih, n. pr. pri sklepanji miru, na ženitovanji, na pogrebščini, ali pa ob bolezni. Konj in oslov nimajo, tudi kuretine ne povsodi. Pa vkljub temu, da svojo živino tako varujejo, se vendar močno ne zaredi, kajti za terpljenjem na dolgih potih, za boleznijo in zverino je vsako leto deseti del kónec vzeme. Iz velikih koč si posteljo in motoze delajo, iz malih pa žensko obleko.

Psi zamorski niso nič kaj prida, domačih mačk nimajo, divjih pa je prav mnogo po šumah.

Stanovanja imajo na dveh krajih, eno za deževni čas, eno za suhi. O suhem letnem času, ko stanujejo ob veletoku, napravijo kočé za silo, ki jih, kadar se preselijo, ali prevernejo ali drugim prepusté. Zmašé jih iz terstja, in prevlečejo s kravjekom; navadno samo po noči v njih stanujejo in spé, da se tako varujejo proti ostrim severnim vetrovom.

Vsa drugačna so stanovanja v gozdih; to so ti okrogle kočé, po 4 metre visoke. Stavijo jih tako-le: Na okrog zabijejo po 2 metra dolgih kolov v zemljo, in prestor vmes zadelajo s terstino. Te kole in terstino zgoraj in érez sredo z močnimi verbovimi mladikami povežejo. Na kole postavijo okrogel, zgoraj ošpičen strešin stol, in ga pokrijejo s suho slamo. Ta stan se

od znotraj po stenah ves prevleče s kravjekom, tla se dobro pohodijo, potem z ilovico prevlečejo, in hiša zamorčeva je dodelana. Okrogličasta luknja so vrata, tako velika, da more človek skozi zlesti. Zamorci tedaj ne hodijo v hiše kakor mi, nego lazijo kakor živali v berlog. Oken taka hiša tudi nima. Na stenah se vidijo tu in tam volovske glave, ali kače narisane, se ve da zeló poveršno, da je treba skoro ugibati, kaj pomenijo tiste čire-čare. Koj ob vratih stoji ognjišče, kjer o hladnih nočeh celo noč ogenj gori, in ker takrat tudi vrata dobro zabijejo, nastane taka soparica, da je Evropejec ne more prestati. Vrata so slamnata, ki se od znotraj dobro pritisnejo in podpró.

Zamorci nimajo ne gobe, ne kresala, ne žvepla; kadar hočejo zakuriti, vzemejo dva kosova lesa, terdega in mehkega, ju dergnejo, in iskre, ki se tako pokažejo, vjemejo v šop suhe trave. Takega lesa je vedno pripravljenega v kravjej ograji na odločenem mestu, da pastirji, kadar čredo domu priženó, ali tudi drugi domači, koj morejo zakuriti.

Zamorsko pohišje je zeló priprosto: goveja koža ali slamnata plahta je postelj, ob ognjišči stoji nekaj loncev, v drugem kotu buče, par lul, in to je vse. Od strešnega stola visé košare, v katerih hranijo semenjsko zernje. Za žlice imajo školčine lupine, ali pa si jih iz podolgovatih malih buč narejajo. Pred hišo leži možnar, navadno iz terdega lesa, da v njem zernje tolčejo, kajti v vsej pokrajini teh plemen ne dobiš kamenja, ki bi se dal za mlinski kamen obdelati.

V takej koči stanuje navadno le hišni oče, družina spi pri kravah. Pa tudi hišni oče lazi le o hladnih nočeh in o deževju v kočó, da se varuje mokrote in mraza, drugekrat tudi on leži in spi v kravjej staji, ki je ograjena z visoko ternjevo mejo. Tu se raduje svojih krav, pa tudi pazi, da se kravjek pobere in na solncu posuši, s katerim se potem kuri, da nastane

zoper n smrad in dim po vsem kravjem stanu. V tak pepel se zarijejo ljudje po noči. Pa to dobro dé zamorcem, v takem kupu pepela so zavarovani pred komarji, da jih ne opikajo, pa tudi pred mrazom. Da se še bolje zavarujejo pred komarji, napravijo po eden ali dvoje nadstropij visok oder, nasujejo pepela, in se vanj zarijejo, spodaj pri tleh pa tli kup posušenega kravjeka, da je vse v dimu. Take odre imajo zamorci blizo koč, tu se zvečer vsi zberó in pogovarjajo, kaj se je tu ali tam čez dan zgodilo, in drugo tako.

Iz vsega tega nam je jasno, da ti zamorci niso nič kaj snažni ljudje. Če ni vode pri roki, pomijejo in oplaknejo verče in lonce tudi s kravjo scalnico, in zato njihova posoda strašno smerdi. Misijonarji so morali vselej s svojo posodo po mleko poslati, da ni dišalo po scalnici. Dalje si z mehkim kravjekom lase mažejo, ki se posuši in skorjo naredi, in s tem glavo varujejo žgečega solnca; tudi je tako mažilo dobro zoper golazen. Kdo bi se toraj čudil, da zamorci strašno smerdé po kravjeku, ki se jih v kepah po koži derži.

Kako je v kravjem stanu, kadar začne deževati, to si po vsem tem lahko mislimo. Ljudje in živali brozgajo po blatu, nobeden se ne zmeni, da bi malo pokopal in vodo odpeljal. Če je blata le preveč, raje se malo više postavijo.

Kar se tiče jedi, bilo je že malo omenjeno. Meso jim gré posebno v slast, in so tako nepočakani, da ga pred vse spravijo, preden je zadosti kuhano ali pečeno. Nič ne dé, če malo smerdi, še raje ga imajo. Nad vse pa je zamorcem tobak. Misijonarji so si zanj mogli marsikaj kupiti, včasih veliko laglje, kakor za steklene biserje. Lule zamorske so strašno velike, kakor mali lončeki.

Žene si zamorci kupujejo. Kupna cena je po tem, kakoršna sta ženin in nevesta. Sin poglavarjev, ki gré kupovat poglavarjevo hčer, da po 10 krav in 10

volov očetu, in 10 krav materi za hčer; brate in sestre pa mora nadariti s čim drugim. Ubožni se morajo le pri ubožnih ženiti.

Na ženitvanski dan pridejo tovariši ženinovi s polnimi verči mleka k očetu nevestinemu; pri velikašu zakoljejo vola in ga pojedó. Ženin med pojedino izroči del kupne cene, in nevesta je odslej njegova. Brez vseh obredov jo pelje na svoj dom, in jej dá dvoje kož za obleko.

Ali žena zamorčeva je tako rekoč robinja svojemu možu, in mora vse oskerbeti; hodi po vodo in derva, koplje in seje, plazi po drevesih in obira sadje. Mož samo gleda, ali vendar prvi jé, in kar njemu ostane, dobi žena. Kadar več možakov skup jé, nikdar nobena ženska ne pride zraven, one dobijo ostanke. Ženska opravila niso prijetna in lahka. Dostikrat se zgodi, da zamorko na potu po vodo ali derva, ali pri obiranji sadja, zasači lev in jo razterga. Najbolj nevarno je po solnčnem zahodu, ko te zveri gredó po plenu, ali se zbirajo na mlakah, da pijejo. Pri obiranji sadja nagajajo tudi opice, dosti potov se zgodi, da jim vse nabrano sadje s kupov ali košar poberó. Te in mnoge druge nadloge so pa krive, da se zamorke hitro starajo in po malo otrok rodé.

Kadar se je žena postarala, gré mož in si vzeme novo, kajti pri vseh zamorcih je mnogoženstvo vkořenjeno, kar je zeló škodljivo. Ali ker so ženske zeló drage, morejo si jih le bolj imoviti po več nakupiti, in čim več žensk in krav kdo ima, tem imenitniši je.

Postarana ali zaveržena žena ostane v hiši pri svojih otrocih, in dobiva kolikor je moči mleka in drugega živeža od moža, novo pripeljanej pa dá zmašiti novo kočó, in zato velja pregovor: kolikor žena, toliko koč.

Ko vemo, kaj je žena zamorcu, tudi lahko uganemo, kako je s podedovanjsko pravico. Žena je ro-

binja, ne premore nijednega živinčeta, toraj tudi ne more podedovati. Njej ne gre družega, kakor nekaj steklenih biserov in železnih ali bakrenih rinkov, ki jih v sili zastavi ali prodá.

Kadar umerje hišni oče in ima že odraščениh otrok, navadno še pred smertjo vse svoje imetje med sinove razdeli, da bi se pozneje ne prepirali. Žene in hčere ostanejo pri pervorojenemu, ki svoje sestre, če se omožé, za krave prodá, ali zato mora vzdrževati svojo mater, in tudi svoje mačehe, če nimajo lastnih sinov, pri katerih navadno živé. Pervorojeni je glava rodovine. Če je oče zgolj nedoraslih otrok zapustil, gredó vsi k najbližnjemu sorodniku, ki skerbi za nje toliko časa, da sinovi odrastejo in morejo prevzeti gospodarstvo.

Če pa oče ni zapustil sinov, ampak samih hčera, ali sploh nobenih otrok, tedaj žena vse eno nič ne podedova, vse premoženje, žene in hčere in živina pripade najbližnjemu sorodniku, kateri vse k sebi vzeme in za svoje obderži.

Zamorci se radi vojskujejo. Če je bila ženska ugrabljena, ali krava ukradena, koj je vse po koncu, in vojska je gotova. Vendar njihove vojske niso tako grozne, kakor pri divjakih po drugih krajih sveta. Navadno se bijejo le neoženjeni in najbolj prizadeti možaki, drugi le gledajo, ali se k večemu branijo. Vojska je kratka; kadar je nekaj mož ranjenih, ali celo mertvih, koj se le-teh stranka umakne, in prično se obravnave zastran miru. Pa tudi mir je navadno kratek. Spomina vredno je tudi še to, da le-ti zamorci ne prejemajo pardona niti ga dajejo.

Oročja na ogenj zamorci ob Belej Reki o Kno-bleharjevem času še niso imeli. S svojimi sulicami in puščicami le malo divjačine poderó in pomoré. Radi se lotijo slona, kar je gotovo prederzno. Vzdigne se po cele trope možakov, slona zastavijo in dražijo. Ko eni nalašč bežé pred njim, veržejo drugi sulice po

njem. Slon se oberne in dirja nad le-te, ali oni ga ne čakajo, koj zbežé pred njim, in med tem le-uni svoje sulice vanj zapodé. To se ponavlja toliko časa, da žival vsled zgube kervi opeša in se na tla zgrudi. Slon zastonj dirja sem in tje in se brani, če tudi enega ali družega pohodi, uiti vendar ne more dolgo-nogim in berzim zamorcem. Ker je tak lov zeló nevaren, toraj zamorci slone še drugače lové. Na slonovih stezah izkopljejo globokih jam, po več zapored, ki jih lepo in previdno zakrijejo z dračjem in perstjo, potem z vikom in krikom nadervé slone na to stran, ki tako popadajo v jame. Ko je slon enkrat v jami, prileté zamorci in ga s sulicami umoré.

Zamorci si orožje sami izdelujejo, in ker radi imajo lepo in dobro orožje, toraj se tudi mnogo trudijo ž njim. Njihove sulice so lepe, dobre in tako ostre, da se ž njimi tudi brijejo. Čuditi se je, da s tako slabo pripravo takošno ostrino izdelujejo. Nakovalo je kamen, kladivo tudi kamen ali kos železa, klešče so preklan kos lesa i. t. d. Tudi drugo orodje in porodje sami izdelujejo, n. pr. lonce, verče, lule i. t. d. Z lončarijo se ukvarjajo le ženske, in je tudi za prodaj mnogo naredé. Ženske pletó slamnate plahte, košare za žito, in še nekatere druge take reči.

O drugih prednostih pri zamorcih skoro ni duha ne sluha. O zgodovinskem sporočilu ne vedó čisto nič. S početka so na vso moč stermeli, ko so belih ljudi ugledali. Pa so si to prav naravno razložili, in povedali to-le: „Belce je Bog v dobrej deželi vstvaril in tam pustil, černce pa, kateri so s početka tudi beli bili, zapodil je v umazano deželo, kjer so počerneli.“ Nek starec pa je povedal še drugo pravljico. „Pervih mater ena je imela več otrok, in nekega dne, ko moža ni bilo doma, zljubilo se jej je malo mu ponagajati. Skrila je enega dečka pod sajast lonec. Kadar je mož domu prišel, gledal je, kje je še en deček, pa ga ni mogel iztahniti. Žena ga je nekaj časa dražila, potem

je lonec vzdignila, ali gleda, mali deček je bil ves črn od saj, in nič več ni šla črnina od njega; ostal je črn on in vsi njegovi potomci.

Ti zamorci, ki so zaverovani le v krave, so zelo malomarni za vse čeznatorno. Vendar vedó, da je Bog, ki je vse vstvaril. Toda Bog je dober in samo dober, toraj se ne menijo zanj, niti se ga bojé. Kadar pride nesreča, kriv je vrag. Po smerti, pravijo, je vsega konec, in zato ne verujejo, da je duša neumerljiva. Duša je zgolj dih, pravijo. Iz teh kratkih čertic se more razvideti, kako težko in počasi bodo misijonarji pri zamorcih kaj dosegli. Prešla bodo leta na leta, preden bode zaupanje černcev do misijonarjev v vero prešlo.

Vendar imajo zamorci staro pravljico, ki pripoveda, da so ljudje pred storjenim grehom jako srečno živeli. Te pravljice se misijonarji oprijemajo. Zamorci terdijo, da je Bog vse ljudi dobre vstvaril, in so živeli pri Njem v nebesih. A ker so nekateri hudobni postali, jih je po vervi na zemljo spustil; dobri so mogli po tej vervi zopet nazaj v nebesa splezati, kjer je bil veden ples in dosti pive, in sploh vse dobre volje. Ali s časom se je verv pretergala, nikdo ne more več gori, in nebesa so ljudem zaperta.

Ta pravljica nam tedaj pojasnuje, da se tudi zamorcem še nekoliko sanja o prvotnej sreči človekovej, in o njegovem pregrešenji, kajti zamorci se sploh zelo bojé kač, in podoba je, da jim je ona znamenje hudobnega izvirka ali začetka. Oni menijo, da Bog je samo dober, in vrag, ki je tudi mogočen, kakor Bog, samo hudoben. Bogu samo dobremu ne žertvujejo, pač pa vragu.

Zamorci verujejo tudi na duhove, ter razločujejo dobre in hudobne. Dobri duhovi so pri Bogu, hudobni, pogubonosni pa na zemlji. Navadno so nevidni, ali se morejo tudi v človeškeji podobi prikazati. Redko kedaj jih je videti, in kadar se prikažejo, gotovo pride ne-

sreča. Zato so pri zamorcih v velikih čisljih vraže in temu take sleparije, s katerimi hudobne duhove roté, ter tako bolezen in nesrečo odganjajo. Zato imajo čarovnikov, kateri se dajo dobro plačati, in sicer že naprej. Če njihov pomoček ne pomaga, kriv je vrag, ali pa drug še bolj mogočen čarovnik. Po take čarovnike pošilja zamorec v slehernej bolezni, da bi pomagali. Pa kako pomagajo? Čarovnik pride z verčem; najpred popljuje vse okoli bolnika, vzlasti pa bolni ud, pomete ves pesek in smeti od njega, poka z rokama okoli njega, da bi hudobne duhove prepodil. Na to vzeme kos lesa, ga vtakne v verč, nalije vode, in se začne s hudobnim duhom pogovarjati. Čarovnik se uklanja čez verč in vpije vanj, pa zgolj nerazumljive besede. Iz jeka in zamolklega bučanja prejema odgovore vragove, ki jih, se ve da, le on umé. Na to se zopet bolniku približa, po njem tiplje, in o ugodnem trenutku nenadoma pokaže kosec lesa ali kamena, ki ga je bil, češ da, iz bolnega uda potegnil. Sedaj bolnika in okolico njegovo pokropi z vodo iz čarodejnega verča, in izreče, da je bolnik že dober in zdrav. Bolnik dostikrat sam sebi veruje, in vstane.

Ako je bolezen tako nevarna, da smert žuga, ali že jemlje bolnika, tedaj pa ne pomaga nobena druga reč več, kakor morda še žertev vragu. Čarovnik izbere vola, in ljudje bolnikovi ga pobijejo in raztelesijo. Sedaj seže čarovnik po gorkega blata v drobovje, in namaže bolnika po vsem životu. Če to ne pomaga, ne pomaga nobena reč več. Lep kos pobitega vola vzeme čarovnik zase, ostalo poje družina bolnikova.

Ako vse skup nič ne pomaga in bolnik umerje, mu koj glavo obrijejo, in zunaj pred kočo grob izkopljejo. Potem mertveca primejo, mu glavo med koleni potisnejo, ter tako sedečega zakopljejo. Grobe kopljejo zamorci le blizo koč, da trupla laglje branijo in ubranijo požrešnim hijenam. Grobač si s perstjo ušesa zamaši, da ne bi slišal javkanja rajnega. Dedič

pograbi orožje rajnega, in ga kričeč vihti na vse strani, da bi duhove prepodil. Vsi sorodniki žalujejo, glave si obrijejo, okoli vratu in ledij motoz ovijejo, in se postijo tri dni, če je umerl možak, štiri dni, če je umerla ženska. Čez štiri dni zakurijo na grobu, in čarovnik zopet pride. Ta pot zahteva ovce za mertvašnico, pelje jo okoli groba, na to jo dá domačim, ki jo na tla veržejo, na njo sedejo in počasi zadušé, on pa med tem zopet svoje neslanosti uganja. Ta žertva se žertvuje za domače, da bi jim vrag ne škodoval, ali zopet koga iz hiše potegnil. Dokler za rajnim žalujejo, odložé sleherno lepотиčje, le motoz nosijo skoro pol leta. Ne molijo zamorci kar nič, tudi nimajo nobenega praznika, nobenega posebnega dneva za kako ljudsko veselico, vsak dan je ena in ista.

Leta znajo šteti zamorci, in leto delijo na 12 mesecev, na suhe in mokre, ali koliko ima mesec dni, tega pa že ne vedó. Razločujejo tudi jutro, opoldne, večer in polnoč. Štetje jim ne gré od rok, do deset še znajo, kar je naprej, jim je veliko. Štejejo pa na perste, kolikor hočejo povedati, toliko perstov upognejo, dostikrat nič ne rekó, samo na perste kažejo. Pa kdo bi se čudil, če po tem takem zamorci ne vedó, po koliko so stari.

Posebno visoke starosti zamorci ne ućakajo, niti možaki niti ženske. Pomanjkanje, stradež in druge nadloge jih dosti prezgodaj pod zemljo spravijo.

Marsikdo bi dejal, da takošni ljudje, kakoršni so tu opisani zamorci, ne znajo biti prijazni, priljudni, pa temu ni tako. Tudi zamorci se znajo po svoje vljudno vesti, kakor drugi ljudje. Zjutraj pozdravljajo tako-le: „Ali si dobro spal?“ Zvečer pa voščijo: „V miru počivaj!“ Dalje se poprašujejo: „Kaj je novega? Ali se ti nič žalega ni zgodilo?“ Kadar nesreća pride, tedaj vzdihajo: „O joj, jej!“ in tolažijo, kakor vedó in znajo. Radi poprašujejo po rodbini in po čredah bližnjega, ali je vse zdravo i. t. d. Kadar tujec od-

haja, kličejo za njim: „Le pojdi, hodi v miru!“ In odhajajoči nazaj kliče: „Ostanite! ostanite doma!“ Zamorci namreč imajo navado, da prišlecu malo naproti stopijo, in ga v kočo spremijo, kožo ali plahto razgernejo, da more sestiti. Kadar se potnik ali gost naprej odpravlja, spremijo ga nekaj korakov, po tem, kakor je imeniten, ter velè: „Srečno to mesto!“ in se vernejo. Kdor bi to navado opustil, hudo bi mu zamerili; kajti zamorec veliko derži do sebe, če tudi je gol in lačen, vendar je ponosen.

IX.

Dne 1. jul. je prišel Knoblehar nazaj v Hartum, kjer so ga tovariši z velikim veseljem sprejeli. Bali so se že zanj, kajti tergovci so lagali, da so ga divjaki ubili in požerli.

Sedaj je začel provikar zidati prostorno misijonišče, in primerno cerkev, ker je vedno dobival dosti podpore od Marijne družbe. Gostner je postal Knobleharjev general-vikar, in je bil tudi popolnem vreden tega zupanja in odlikovanja.

Leta 1854 je bilo napovedanih zopet več novih misijonarjev: M. Kirchner iz Bamberga, A. Ueberbacher in Fr. Rainer iz Tirolskega, pa tudi več lajikov, in dne 26. okt. so dospeli v Hartum. Ker je bil med tem g. Haller umerl, prevzel je Kirchner šolo v Hartumu, Ueberbacher in Rainer pa sta bila za Gondokoro odmenjena. Rainer je še pred odhodom umerl. Knoblehar je vzel samo Ueberbacherja in enega lajika, in se je peljal na Barsko. Dne 11. apr. je došel v Gondokoro. Vse je skup letelo in vpilo: „Naša ladija se pelje!“ Naenkrat je ljudstvo zopet zagnalo krik: „Muga! Muga!“ ko je bilo ugledalo rudeče oblečenega poglavarja. Kaki občutljeji pač so obhajali apostoljskega provikarja, ko so mu zamorci od daleč naproti hiteli, veseli vriskali in prepevali, otroci pa na roke pokali in glasno žvergoledi: „Naš oče, naš oče nas ljubi!“

Ko je stopil na suho, vsak se mu je hotel predstaviti, roko poljubiti, in mu srečo voščiti. Sedaj je izvedel Knoblehar, kako in koliko so tergovci čez njega govorili in lagali, eni, da je umerl, eni, da je bolan, eni, da za Barce več ne mara in ga tudi več ne bode k njim i. t. d. Tem bolj tedaj so bili zamorci veseli, ko so ga zopet med se dobili.

Knoblehar je bil ta večer zeló truden, in da je preje k počitku šel, pomagal je poglavar Muga, ki je zamorce okoli sebe zbral, in jim začel pripovedati, kaj je bil med tem časom videl in doživel. Pripovedal jim je, kako strašno velike vasi je videl (mesti Kairo in Aleksandrijo), kakošne hiše so po tistih vaseh, kakošno je morje, ladije na morji, pripovedal je o navadah in življenji tujih belih mož, o njihovej čudovitej deželi, kako so ga tam sprejeli, in kako dobro bi bilo, če bi se misijonarji hoteli pri njih naseliti i. t. d.

Misijonar Ueberbacher, katerega je Knoblehar za Gondokoro odločil, pisal je pozneje nekemu prijatelju to-le: „Dne 11. apr. je ustrelilo s topom na ladiji na znamenje, da smo dospeli do svojega cilja. Popoldne so nam prišli naproti služabniki in par dečkov; tudi dva osla so seboj prignali. Jaz sem želel koj tisti večer v misijonišče priti, zato sem zasedel osla in jo mahnil proti postaji; tudi par služabnikov z dečki šolarčki se je vernilo domu. Potoma smo prepevali „hvalite Boga“, kajti s petjem in molitvijo sem hotel stopiti na tla gondokorska. Ko smo ugledali postajo misijonsko, zapeli smo Lavretanske litanije, in preden smo odpeli, približala se nam je versta belo oblečenih dečkov z zastavo, kateri so tudi prepevali. Na tako pozdravljenje smo odzdravili tudi mi ravno tako. Vesel sem bil, pa tudi milo se mi je storilo, ko sem gledal černe dečke. Zavoľjo zamorcev sem zapustil svoj dom in prišel lesem v paganske kraje luč sv. vere nažigat. Slutil sem, da mi bodo ti mali dosti truda in dela prizadeli, pa tudi bridkosti. Serce mi je povedalo, da se mi bode

tu na gondokorskih tleh pocedilo mnogo kapelj potu, ali vendar je za tisti hip veselje premagalo, saj sem imel Boga hvalečo mladino okrog sebe. Ti kot oglje černi dečki pa so se tudi skušali, da bi mene, tujega belca čim lepše pozdravili. Vsi so se zaupljivo okrog mene vsuli in popraševali: „Oče Anton, ali ti je dobro? Ali si prišel?“ Po versti so me za roko prijemali, poljubovali jo in na čelo pritiskali. Potem so me peljali naravnost v kapelo.“

Drugi dan je Knoblehar slovesno prišel v misijonišče. Vse je bilo po koncu, živo in veselo. Gnjetli so se okoli misijonišča veliki in mali, možaki in ženske. Eni so prinesli derv na prodaj, eni slame, eni koštrunine, eni perotnine ali kaj družega, in za to so dobili steklenih biserov. Vsled silnega deževja je bila slaba letina v Gondokori, in so ljudje res veliko lakoto terpeli. Ubožni so iskali in kopali divjih zelišč in korenin, da so si lakoto tolažili. Misijon je pomagal na vso moč. Vsak dan je došlo po 40 lačnih, posebno otroci so v celih tropah tekali okoli misijonarjev in vpili: „Oče, lačni!“ Oj kako so prežali v lonce, ko se je jim jed delila, vsakemu po eno veliko žlico juhe in malo drobovine.

Knoblehar je ostal v Gondokori do 12. jul. Ta čas je dobro porabil, storil je marsikaj za dušni in telesni blagor zamorcev. Tudi se je na vso moč trudil z barskim besednjakom, ki ga je izdatno pomnožil in dopolnil, pa najpotrebniši kristijanske resnice in molitve je v barščino prevodil. Ueberbacher je učil malo, Knoblehar pa večo deco in odraščene.

Provikar je pred odhodom še kerstil več Barcev, med katerimi je bil tudi sedemletni unuk gori omenjenega Lutveri-a. Ta zamorec, po imenu Franc H. Lutveri, je prišel čez osem let k nam v Evropo. Kristijanska občina gondokorska je imela dne 12. jul. l. 1855 že 31 duš.

Po Knobleharjevem odhodu je Ueberbacher na-

daljeval sveto ali trudapolno delo kot pravi apostelj. Eno leto je bil sam, blizo dve leti so mu pa še drugi duhovniki pomagali. Umerl je dne 22. febr. l. 1858.

Med tem ko se je Knoblehar po Belej Reki v Hartum vračal, peljala se je na lojdovem parniku nova velika karavana misijonska čez osrednje morje v Egipet; bili so 4 duhovniki, 1 učitelj in 9 rokodelcev, vsi iz Tirolskega. Eden duhovnik se je moral vsled hudega bolehanja domu verniti, eden je umerl na poti v Koroski, ostali so srečno dospeli v Hartum. Morlang je bil poslan v Gondokoro, Pircher pa k svetemu Križu. Ali Pircher ni dolgo živel. Rokodelci so ostali v Hartumu, da so pomagali pri zidanji, tesanji in drugih delih. To so bili res možje po Božjej volji, ki so s svojim izglednim življenjem in neutrudljivo delavnostjo veliko koristili misijonu.

Tudi l. 1856 je obiskal Knoblehar misijonišče pri Sv. Križu in v Gondokori. Šolarčki gondokorski so ga pozdravili z barsko pesmico.

Skoro ravno o tem času je peljal general-vikar Gostner osem pridnih, nadarjenih hartumskih šolarčkov v Aleksandrijo, od koder jih je v Evropo poslal, da se nadalje naobrazujejo. Dva sta šla v propagando v Rim, štirje v ustav Mazza-ev v Verono, dva pa je vzel neutrudljivi misijonski prijatelj in pospešitelj L. Jeran v Ljubljano.

Konec avgusta je došel Gostner z učenci v Aleksandrijo, in koj na to, dne 1. sept. so se pripeljali iz Evrope zopet novi misijonarji: A. Kaufman, J. Lanz iz Tirolskega, in L. Gerbl iz Bavarskega, pa 4 rokodelci. Veseli so bili Gostnerja, ki jim je bil dober vodnik od tu naprej, in tako so v drugej polovici meseca oktobra srečno došli v Korosko, kjer se je jim za več tednov pot ustavila. Podkralj egipški namreč je potoval v Sudan, in ker je imel velikansko spremstvo seboj, zato so za nekaj mesecev oddane bile vse kamele.

Še le dne 7. febr. so se mogli zopet vzdigniti, in sredi marca l. 1857 so dospeli v Hartum. Kaufmann in Lanz sta bila koj poslana k Sv. Križu Mozganu na pomoč, Gerbl je bil odločen za šolo hartumsko; tu so ostali na delu tudi rokodelci. Pobožni in goreči Gerbl je že dne 11. jun. l. 1857 za hudo merzlico zbolel, in umerl.

Dr. Knoblehar je spremil omenjena misijonarja na novo službo, in obiskal tudi Gondokoro. Skoro o istem času je tudi Don Nicola Mazza iz Verone poslal 5 zmožnih mladeničev pod zastavo Knobleharjevo. Pa dva sta kmalo umerla, in eden, Don Daniele Comboni po imenu, deluje še dandanes v Afriki.

X.

Oslabeli so mi udi,
Smert tovarše pomorila,
Tlačijo me silni trudi,
Zemlja vroča je nemila.

Večkratno trudapolno potovanje iz Hartuma v Gondokoro je Knobleharja zelo zdelalo. Terpel je mnogo na duhu in telesu. Kamor je prišel, čakale so ga skoro le žalostne dogodbe. Tu so pomerli duhovni tovariši, tam so zamorci napravili kako nerodnost, in drugod so zanjke nastavljali hudobni in nevošljivi Muhamedanci.

Dne 21. sept. l. 1857 je provikar poslednjikrat prišel iz južnih dežel v Hartum. Čedalje huje je bolehal, verh tega je imel mnogo važnih reči vrvnati. Na vse zadnje je sklenil, da pojde v Evropo, prvič zato, da se s propagando v Rimu o misijonskih zadevah pogovori, in marsikaj za njen obstoj ukrene, drugič zato, da se ozdravi, če je volja Božja. Vzel je toraj slovo od svojih ljubih zamorcev.

„Zdravi spet, zamorski bratje!
Grem nazaj v slovenski dom,
Radosten prihodnje leto
K vam nazaj se vernil bom.“

Reče Soliman Abuna,
Blagoslovi černi rod,
In po Nilu barka splava,
Glas ga spremlja tje čez brod:

„Z Bogom, dragi naš Abuna,
Pridi zopet srečen k nam,
Kadar prideš k bratom svojim,
Oj spominjaj se nas tam.“ —

Barka plava, veter piše,
In Abuna govori:
„Zdrave mi dežele vroče,
Varuj večni Bog jih Ti.“

„Tukaj tihe so gomile,
Kjer tovarši moji spé,
Al še pridem v njih zavetje,
Večni Bog le — drug ne vé.“

Če me hladni grob zakrije,
Čul nad njimi bo Gospod;
Zročam tebi vse, Marija,
Prosi ti za Kamov rod.“ —

Do Aleksandrije se je vozil Knoblehar dva meseca in je mnogo terpel. Že v Kahiri namreč je spremen temperature tako hudo mu storil, da se ni smel ganiti iz sobe. Še huje mu je postajalo v Aleksandriji. Ni mu kazalo čakati parnika, da bi se peljal naravnost v Civitavechio, kakor je želel; odpeljal se je torej pri pervej priliki v Neapol, kamor je zeló bolan dospel sredi januarja l. 1858.

V napolitansko mesto barka plava,
 Prijadra v njej Abuna Soliman,
 Al krepka, čversta več mu ni postava,
 Zapušča ude moč bolj dan na dan.
 Na posteljo junak bolan se vleže,
 Budijo zadnji boj mu smertne teže.

Plm. vitez Martini, poslanec avstrijski, našel je zeló kašljajočega provikarja v nekej gostilnici, kjer ga je Dr. Zimmermann zdravil. Apostoljski nuncij msgn. Ferreri mu je mahoma oskerbel primerno stanovanje in najboljo postrežbo v samostanu bôsih Avgustincev. Hodili so k njemu razni zdravniki, vzlasti sta se mnogo prizadevala slavni Lucarelli, in domači zdravnik. Toda Knobleharju je bilo čedalje slabije, zeló je kašljal, v persih ga je tiščalo, kri je pljuval, in po nasvetu zdravnikovem so ga perve dni meseca marca s sv. zakramenti prevideli. Cesarski avstrijski poslanec ga je dne 10. marca zopet obiskal, pa se je ustrašil, ko ga je zagledal v naslonjaču, shiranega, oslabelega, medlega, na duhu pa še vedno svežega in v misijon zaverovanega. Nekako nepočakan je Knoblehar pričakoval zdravja, tudi zdravniki s početka niso dvomili, da bi ne okreval, samo koj ne, in pa, če se bode skerbno varoval, da se bolezen ne poverne.

Ali nenadoma se je prikazala dušna prikazen, katera navadno smert napoveduje: Knoblehar je postajal čedalje bolj nepočakan, nesterpljiv, dal si je napraviti novo obleko, le o Rimu je govoril, kako se bode tam s propagando pomenil.

„Spet po Evropi hočem glas poslati,
 In blagoslovil boš ga sam Gospod;
 Do diha zadnjega osrečevati —
 Vernivši se — želím zamorski rod,
 Dežela nilska bo kraljestvo moje,
 Po njej razglašal, Bog, bom čuda Tvoje.“ —

Tudi stanovanje v samostanu Knobleharju ni bilo več po volji, po vsej sili je hotel iti drugam, in zdravnik mu je komaj ubranil. Pa kmalo mu je to odleglo, in bil je zopet miren in udan. Nastopilo je bilo sveto leto, in Knoblehar je želel odpustke prejeti. Naprosil je svojega spovednika patra Ludovika, da sta 10 dni duhovne vaje imela; to ga je jako mirilo. „Kadar sem prišel k njemu,“ povedal je pozneje omenjeni pater, „želel je, da sva se zgolj o Božjih rečeh pogovarjala.“ Večkrat je bil izpovedan in obhajan. Najhuje mu je bilo to, da zavoljo bolezni ni mogel maševati. Vsak dan pa je obmolil duhovne molitve, da-si ga je hudo stalo zaradi silnega kašlja.

Kakih 40 ur pred smertjo, ko nobenega ni bilo pri njem v izbi, zlezal je s postelje, in se vlegel na tla, da bi po izgledu nekaterih svetnikov na golih tleh ležal in umerl. Ropot pa je privabil strežnike, in menihi so ga naposled pregovorili, da se je zopet spravil v posteljo, in udal v voljo Božjo. Po noči, preden je umerl, je poprosil k sebi g. priorja. V neznanjskih bolečinah ga je prosil, da mu je prižgal svečo, ki jo je imel v popotnej robi, sam pa je prijel križ, in omenil pričejočim, da rad daruje Bogu življenje za svoje grehe. Mnogo potov je poljubil sv. križ, priserčno je molil, in prosil tudi pričejoče, naj molijo ž njim. Spovedniku pa je naročil, naj pové svojim bratom, da je grešnik poln napuha in nečimurnosti, in da ga je to več potov priganjalo na delo. Govoril je tako serčno in gorko, da so priorju in vsem okrog stoječim menihom solze v očeh igrale. Smert je bila že pred durmi, in Knoblehar tudi ves pripravljen za odhodnjo.

Telo slabí, očesu luč vgasuje,
 Junak kerščanski Večnemu se vdá,
 Junaško dušo Njemu izročuje,
 Iskreno poljubuje Jezusa.
 Z besedo rahlo zadnjega slovesa
 Pošilja mile prošnje glas v nebesa :

„Zgodí se naj, Mogočni, volja Tvoja,
 Ker Milost večna, češ, umerjem rad,
 Naj mine čas težavnega mi boja,
 Ponavljam vročo prošnjo zadnjikrat:
 Daj milost Božja — blažene Marije,
 Da rajski svit zamorcem vsem prisije!“ —

Dne 13. aprila l. 1858 o poludne je apostoljski provikar izdihnil svojo dušo. —

General-vikar je bil volje ranjega provikarja tako pokopati, kakor svoje redovne tovariše. Ali za to je bilo treba privoljenja kraljevega. Apostoljski nuncij je nemudoma prosil po telegrafu privoljenja. Kralj je takrat v Gaëti bival, in je mahoma odgovoril in privolil. Avgustinci so tedaj truplo provikarjevo v mašniško obleko oblekli, in postavili na mertvaški oder v svojej cerkvi, obhajali slovesne mertvašnice, in dne 14. apr. zvečer so ga položili v rako imenovanega svetišča.

Še tisti dan je prinesel telegraf žalostno novico na Dunaj. Odbor Marijine družbe se je nemudoma sèšel, in sklenil po ranjkem obhajati slovesne mertvašnice, kakor se spodobi tako imenitnemu in zasluženemu možu. Apostoljski nuncij De Luca je blage volje prošnjo uslišal in mertvašnice opravil. —

Žalostna novica o Knobleharjevej smerti je letela nemudoma tudi v Ljubljano, in čez nekaj dni je prinesla „Zgodnja Danica“ v 9. št. to-le žalostinko:

Sapice pihljajo spomladanske,
 Tiha, mirna je Slovenija,
 Kar na enkrat od strani poldanske
 Rani jo novica žalostna ;
 Njeno radostno pričakovanje
 Se izšlo je v bitko žalovanje.

Afrikansko pustivši vročino,
 Ki razbeli zemljo vsaki dan,
 Ravno je na poti v domovino
 Njen rojak, Abuna Soliman.
 Oj, al čuj: Na potu smert nemila
 V hladno zemljo ga je položila!

Le žaluj, predraga domovina!
 Ki zgubila si aposteljna;
 Več ti dano ni objeti sina,
 Tuja zemlja je zakrila ga. —
 In ti, Cerkev, objokuj junaka,
 Svete vere serčnega vojaka.

Prežalujte, černe vé ovčice!
 Več ne bo pastirja k vam nazaj,
 Zemlja mu pokriva modro lice,
 Šel je v boljši, večno mirni kraj;
 Milo za premorske vas narode —
 In za svoje brate prosil bode.

*

Mirno spavaj v daljnem južnem kraji,
 Vere zvest junak, Slovenje sin,
 Videli se bomo v svetem raji.
 Živel bode večno tvoj spomin,
 Ki si zapustivši očetnjavo,
 Množil Božjo ino njeno slavo!

Mnoge tovariše in pomočnike Knobleharjeve pa je smert še pred pokosila, v prav kratkem času. Ob Belej Reki počivajo ti-le slovenski misijonarji: Dovjak, Milharčič, Kocijančič in Lap iz kranjske, Trabant iz štajerske, in Mozgan iz koroške dežele.

Knoblehar je umerl v najlepšej dobi možke terdnosti, star še le 38 let. Bil je vsestransko izversten mož, misijonar in učenjak, in ni čuda, da je nepriča-

kovana novica njegove smerti globoko ranila serce vsemu katoliškemu svetu, in da je marsikdo v skerbeh poprašal: „Kaj bode sedaj z misijonom?“ Zguba je bila bridka, ali Bog je trudnega delavca poklical po zasluženem plačilo, in spolniti so se imele rajnega provikarja pomenljive besede, katere je rad izgovarjal: „Gospod nas ne potrebuje, On lahko sam vse stori.“

Knoblehar se je sicer samo deset let trudil v misijonu, če pa preudarimo, kje je delal, v kakih razmerah, in drugo tako, moramo pa spoznati, da je delal neizmerno veliko. Res se ni in se ni moglo koj s početka Bog vedi koliko storiti. Tu je bila zgolj celina vse, terda in velikanska celina. Terda je hodila misijonarjem včasih za živež in premnoge druge potrebe. Vendar brez nič vse eno ni, vsaj začetek se je storil, dandanes pa že bolje kaže. Pri Sv. Križu postavim je 4 leta Mozgan sam delal; da je bil Kircher 14 dni pri njem, in da ga je Knoblehar včasih obiskal, to se ne more v pošteve jemati. Dalje se je moral Mozgan s težavo jezika učiti, ki je zelo težak, in še v 4 letih se ga ni dobro naučil. Če je hotel živeti, moral je zemljo obdelovati, z živinorejo se pečati, stanovanje popravljati i. t. d. Nadalje je imel vedno dosti lačnih zamorskih otrok okoli sebe, in kaj je hotel, dajal je, dokler je mogel, da niso lakote konec vzeli. Mozgan je spoznal, da se pri teh zamorcih dá kaj doseči edino le s tem, če se počasi delu in varčnosti privadijo, in tako vsakoletnega pomanjkanja in stradanja rešijo; misijonišče mora biti ob enem tudi poljedelska šola.

Še slabeje se je godilo misijonarjem v Gondokori. Res stoji to misijonišče skoro v najlepšem kraji ob Nilu, ali ima zato drugih pomanjkljivosti. Pervič tu ni lesa, niti za kuhinjo, niti za stavbe; pet ur daleč je bilo treba les dovažiti, kajti okrog in okrog Gondokore je samo polje in travniki, gozda pa nič. Drugič je tu okoli vse gosto naseljeno, ves svet je razdeljen,

in zato misijonišče ni moglo toliko zemlje dobiti, kolikor jo je želelo. Kos peščenega zemljišča, ki ga je bil Knoblehar za misijonišče kupil, bil je štirikrat plačan, da bi bil že enkrat mir. Da taka zemlja ni prida, to je gotovo, verh tega misijonarji kupljene zemlje niso mogli ograditi, ker ste se na njej dve poti križali, in zato vert, da-si so ga marljivo obdelovali, skoro nič ni zalegel, ker so zamorci vse sproti pokrali. Smejali so se misijonarjem v zobe, če so jih ošteli. Terta postavim je dobro rodila, ali vse grozdje so zamorci sproti obrali in pozobali, in trikrat celo potrebne količe pokrali. Kaj so hoteli misijonarji, pustili so terte na tleh in jih več niso obrezovali. Samo limone so bile prekisle zamorcem, in so jih na miru pustili, ali prišli so tatinski tergovci iz Hartuma, in koj so jih potergali. Tudi živine misijonarji niso mogli veliko imeti, ker ni bilo travnatega sveta na ostajanje, in ker so se vedno tatov bali. Še le potem, ko nič niso imeli zunaj hiše, bili so brez skerbi. Pa kaj brez skerbi! Tudi na zaloge in škrinje v stanovanji so morali paziti. Imeli so 40 matrozov in služabnikov, ali tatje se jih niso bali; celo provikarju so z ladije pokrali lonce, moko in testo, golobe, kuretino i. t. d. V misijonsko hišo so več potov ulomili, zid prederli, da bi dosegli žito in steklene bisere. Celo na streho so se spravili, prederli jo in zlezli do žita, da-si je po eden služabnik na njem spal. Misijonar Ueberbacher je poskusil z miloščinjo jih odvrčati, ali se je opeknel. Ko je začel izstradanim otrokom zernja deliti, kmalo je bilo vse černo tatov okoli hiše. Po dnevnu so beručili, ogledali plen, in po noči so ga odnesli. Kaj je hotel, prevedel je, da dobrota je sirota, in če bi bil še dalje delil, naposled misijonarji in služabniki ne bi bili nič imeli. Kar so imeli v stanovanji, tisto je bilo njihovo, se ve da, če so mogli ubraniti, kar je bilo zunaj hiše, tisto je bilo vseh, kdor je pred dosegel, je pa imel.

Iz tega je razvidno, kako so živeli ubogi misijonarji. Vedno je moral po eden na zalogah sedeti, če ne bi bilo koj vse pokradeno, in od kodi bi bili potem misijonarji za se jemali? Niso imeli ne enega zvestega človeka, kdor je komu kaj zaupal, gotovo se je kesal.

Da so misijonarji otrok privabili, in jih mogli podučiti, dajali so jim jesti. Res so otroci radi hodili v v šolo, ker so vedeli, da bodo tudi jedli, ali to je terpelole o pesjih dneh, ko doma ni bilo kaj prida dobiti, kakor hitro pa se je pričela žetev, in se je doma vedno kuhalo, tudi otrok ni bilo v šolo. In ko so zopet nastopili pesji dnevi, prilezli so tudi otroci zopet v šolo, pa vsi zanemarjeni in podivjani, prišli so, da so se najedli, pa tudi za domače kaj ukrali. Vsi od kraja so bili tatje, celo žreblje iz sten so poruvali in domu znosili za puščice. Kaznovati jih misijonarji niso mogli, če ne so koj prileteli njihovi starši in se derli: „Če nočete otrokom jesti dati, poberite se v Hartum!“ In ker so misijonarji otrokom jesti dajali, da so jih tako v šolo k učenju privabljali, zahtevali so tisto tudi odraščeni, in so dejali: „Kaj so otroci več kot mi? Če njim jesti dajete, zakaj ne tudi nam?“

Verh tega so misijonarji imeli velik križ tudi s služabniki, ker sami niso mogli biti. Ti služabniki so bili po zunanjem muhamedanski, v sercu pa zgolj paganski, in so imeli več zaupanja pri šolarjih, kakor misijonarji. Kar so misijonarji z velikim trdom vsejali v otroška serca, tisto so služabniki izkvarili, in sicer tako prekanjeno, da koj še zapazili niso. Pa kaj se je hotelo!

Tako-le se je godilo Knobleharju in tovarišem njegovim. Kdo drug bi bil vse veselje in vse upanje zgubil. Ne tako Knoblehar; on se je junaški deržal, ter s čudovito močjo unemal ves katoliški svet po Evropi, da ga je podpiral pri setvi blagovitega semena kerščanske omike. On je postavil vogelni kamen velikanskemu poslopji, in sicer na orjaškem prostoru.

Preštevilil je sam, da njegovemu misijonu je bilo izročenih okoli 90 milijonov ljudi, kateri prebivajo blizu na 165.180 □miriam.

Knoblehar je imel velikanskih osnov, ali izveršiti jih mu ni bilo usojeno.

XI.

. . tvoji trudi, Abuna!
Sad nebeški bodo rodili,
Prerodé rodove zamorske
V svitu kerščanskem.

Leto 1858 je bilo zeló nesrečno za misijon afrikanški. Med tem, ko je Knoblehar v Neapolu na smert bolan ležal, umerl je njegov namestnik v Gondokori A. Ueberbacher. V Hartumu je z apostoljsko gorečnostjo delal Knobleharjev general-vikar J. Gostner, tako da so se v Evropi po smerti provikarjeveje tolašili s tem, da bode že Gostner težavno delo krepko nadaljeval. Ali tudi to upanje je kmalo šlo po vodi, kajti tri dni za Knobleharjem je umerl v najboljih letih tudi njegov general-vikar v Hartumu. Ko je prefekt propagandin v Rimu, kardinal Barnabo za vse te zgube zvedel, vzlasti še za smert Gostnerjevo, rekel je kar naravnost: „Ta misijon se mora opustiti, preveč stane ljudi in denarja, premalo pa obeta sadu.“ Zastopnik misijonov, kateremu je kardinal to omenil, je dostojno pa krepko ugovarjal, ter povdaril, da zgube so res velike, zeló velike, da je pa v misijonu še več verlih mož, kateri hočejo započeto delo nadaljevati, in tudi v prihodnje se bode še dobilo takih darežljivih mož. Zgube so res velike, ali tudi pridobitve niso tako neznatne, da bi se tje vergle. Misijon ima že sedaj tri dobre šole, in šolarja hartumska, katera se sedaj v propagandi naobrazujeta, obnašata se verlo, kakor ste Vaša eminencija sami blagovolili pismeno poročiti . . .“

To krepko ugovarjanje je pomagalo, da misijon ni bil pri tistej priči zatert, in da so novega provikarja oskerbeti sklenili.

Najbolji mož za ta imenitni posel se je zdel Marijinej družbi na Dunaji in propagandi v Rimu misijonar Kirchner v Hartumu. Pa ponižni apostelj se je dolgo branil prevzeti častno službo in je izrekel željo, naj bi se naslednik Knobleharju v Evropi poiskal. Zato je tudi Kirchner s tega namena v Evropo prišel, da bi novega provikarja seboj v Afriko vzel. Ali želja se mu ni spoznala, on je moral prevzeti častno službo.

Ko se je Kirchner vračal v Afriko, vzel je seboj tri patre frančiškane: p. Janeza Reinthaler-a iz Gradca, in dva Italijana; ali eden mu je že v Kahiri umerl.

Pozneje je pomerlo še več misijonarjev, in nekateri ostali so se v Evropo povernili, ker se niso upali v vročej in nezdravej Afriki shajati in kaj prida storiti. Provikar Kirchner je prevedel, da bi najbolje pogodil, če bi ves misijon serafinskemu redu izročil. Popred pa je še z vednostjo in podporo propagandino novo misijonsko postajo v Šalalu pri Asvanu ustanovil, da bi tu prihodnje misijonarje podnebju osrednje-afrikanskemu privajal. V ta cilj in konec je prišel P. Janez Reinthaler s provikarjem Kirchnerjem l. 1861 v Rim, da se z generalom pp. frančiškanov in s propagando dokončno pogovori, in vse potrebno vredi. Ko je bilo vse vredjeno, stopil je pater Janez na čelo misijonu, in dne 28. okt. l. 1861 je odrinil z mnogimi tovarši, patri in fratri iz Tersta proti Afriki. V treh mesecih je dospel v Hartum; eni misijonarji so tu ostali, eni s provikarjem so šli pa naprej proti jugu. Dva tovariša sta mu bila že potoma umerla, pri Šilukih je tudi on zbolel, zato se je vernil v Berber, kjer je umerl. Tudi drugih frančiškanov je več pomerlo, eni pa so jo pobrali domu v Evropo. Sedaj ni kazalo drugo, kakor južna misijonišča pri Sv. Križu in v

Gondokori popustiti, in samo Šelal in Hartum še za silo oskerbovati.

Leta 1861 je šel misijonarit v Afriko neutrudljivi p. Fabijan Pfeifer iz Tirolskega; za njim sta se l. 1868 spustila P. Dizma Stadelmayr, in frater Gerard Keller.

Postajo Šelal so izročili l. 1866 p. frančiškane Ludoviku in njegovemu ustavu, v katerem se je več zamorcev za misijonarje odgojevalo. Eden je postal frančiškan in duhovnik, p. Bonaventura Habeshi po imenu, in je šel l. 1866 že pomagat v Šelal.

Kadar je serafinski red misijon prevzel, povernili so se še ostali svetni duhovniki v Evropo; med temi je bil tudi Fr. Morlang, ki je seboj vzel mladega, nadarjenega, in v misijonskejši šoli izučenega Barca Franceta H. Logvit-lo-Ladú-a, in ga pripeljal na Tirolsko.

Ker je Logvit z Morlangom dve leti pri Sv. Križu bival, naučil se je tudi dinkovskega jezika. V Briksnu je živel tri leta, ali ondotno podnebje mu ni ugajalo, umerl je še le 18 let star. Pomagal je Dr. Mitterrutzner-u spisati slovnico in sestaviti slovar barskega in dinkovskega jezika, vzlasti ko so mu tudi ostali misijonarji svoje dotične jezikoslovne spise blagovoljno na porabo prepustili. S tem je omenjeni doktor močno ustregel bodočim misijonarjem, in jim delo jako olajšal, kajti sedaj se morejo že doma jezika naučiti.

Leta 1872 je osrednje-afrikanski misijon zopet v druge roke prešel. S privoljenjem pokojnega papeža Pija IX. ga je prevzel Mazza-ev zamorski ustav v Veroni. Njegov odgojenec, neutrudljivi misijonar Daniel Comboni, ki je že za časa Knobleharjevega v Afriko misijonarit šel, odbran je bil za provikarja osrednje Afrike. Ustanovil je več šol deških in dekliških za zamorce, da se bode osrednja Afrika z domačimi izšolanci spreobračala, ker to na vsak način najbolje kaže. Teh šol pa je ustanovil v Kahiri, ker je skušnja

pokazala, da zamorčeki ne morejo evropskega podnebja sterpeti; kajti izmed 8 černih šolarjev, kateri so bili l. 1856 v evropske šole poslani, jih je 5 prav kmalo umerlo.

Daniel Comboni se mnogo trudi in dela v misijonu, ter upa, da se bode z Božjo pomočjo cerkev v osrednjem Afriki prijela. V Hartumu ima misijon veliko misijonsko hišo, cerkev in vert. Na Kordofanskem v El-Obeid-u je ustanovil novo misijonsko poslopje, ki ima tudi že malo cerkev, in več učencev. Poskuša pa tudi še po drugih krajih novih postaj postaviti. Dalje dela na to, da se prvi misijonski postaji pri Sv. Križu in v Gondokori zopet povzdignite in uterdite.

Propaganda v Rimu vse to hvalno priznava, in zato je bil D. Comboni l. 1877 v Rimu za škofa i. p. posvečen.

Po njegovem prizadetji je ravno med tem, ko se je tiskala pričujoča knjižica, odšla v Hartum nova misijonska odprava, katero vodi č. g. misijonar Janez Dichtl. Iz njegovega zeló zanimivega potopisa zvemo, da skoz veliko puščavo so popotvali dvanajst dni od Suakina do Berbera. Dasiravno je bilo popotvanje silo težavno, vendar jim izmed 48 kamél nobena ni poginila v puščavi, kar je redka sreča; zakaj od Suakina do Berbera gotovo leži 200 kameljih okostij po puščavi, največ njih v drugi polovici pota. Malo pred Berberom so šli memo groba ranjcega Mat. Milharčiča in provikarja P. Jan. Reinhalerja. Mesto Berber ima čez 20.000 prebivalcev. Ondotna misijonska hiša ob Nilu je najvišji med vsemi poslopji v Berberu, je pa čisto prazna, česar je vzrok morivno leto 1878, ko je gosp. provikar bil prisiljen še ostale misijonske moči skupaj zbrati.

Kmaló po prihodu misijonarjev je škof sprejemal obiskovanja mestnih velikašev. Prvi je bil Vakíl (namestnik) mudirov (poglarjev), kterega ni bilo domá. Namestnik je prečast. gosp. škofu naznanil, da je vladni

parnik za prepeljanje njega in tovaršije v Hartum že pripravljen in kapitan čaka na njegovo povelje. Škot tedaj je precej 24. pros. popotvanje nadaljeval. V večer 23. pros. so vravnali malo cerkvico; na vse zgodaj zjutraj je mala čedica ondotnih kristjanov prišla k sv. maši in popoldan k roženkrancu in blagoslovu in naslednjič so se podali na parobrod, čegar kapitan je zamurec. Kuri se parobrod z dervi, ker premoga nimajo. Potrebuje se jih pa prav veliko. Vsak dan parobrod obstane, da se v novo preskerbijo z dervi, in ta zamuda jemlje 2 ali 3 ure. Tudi po noči so stali, zarad robovja v Nilu in ker je bila zdaj voda majhna.

Dne 28. prosenca tega leta je odprava dospela v Hartum, kjer je škof Komboni drugi dan opravljal v misijonski kapeli slovesno zahvalno Božjo službo.

Za svoj misijon ves vneti škof je tudi mnsg. L. Jerana in po njem vse Slovence zopet opozoril. Dr. Knobleharjevega misijona, in je poslal iz Hartuma naslednje molitve z dostavkom: „Moli in delaj za zamorce!“

Molitev

za spreobnjenje Kamovcev (zamorcev)
osrednje Afrike h katoliškej cerkvi.

Molimo tudi za preuboga etijopska ljudstva osrednje Afrike, katerih je deseti del vsega človeškega rodú; naj bi vsegamogočni Bog končno že enkrat odmaknil Kamovo prekletstvo od njih sere, in jim podelil blagoslov, ki se edino v Jezusu Kristusu, Bogu in Gospodu našem, dá doseči.

Oče naš. Češčena Marija. Čast bodi.

Molitev.

Gospod Jezus Kristus, edini Zveličar vesoljnega človeškega rodú, ki že gospoduješ od morja do morja, in od reke do mej cele zemlje; odpri milostno Svoje Najsvetejše Serce tudi preubogim dušam notranje Afrike, ki sedé še v temah in v smertnej senci, da na priprošnje preusmiljene Marije Device, Tvoje neomadežane Matere, in njenega prečastitljivega ženina svetega Jožefa, zamorci zapusté malike, se pred Tebe na kolena veržejo, ter bodo pridruženi Tvojej svetej cerkvi. Ki živiš in kraljuješ z Bogom Očetom, v edinosti sv. Duha, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen.

Papež Pij IX. so z določilom zbora sv. obredov 2. okt. l. 1873 dovolili:

1. Odpustek 300 dni vsaki pot, kadar kdo te prošnje obmoli s skesanim srcem.

2. Popolnoma odpustek, kdor jih obmoli po enkrat na dan celi mesec, ako vredno spovedan in obhajan moli na papežev namen.

XII.

Tako smo spremili slavnega rojaka od zibeli do groba. Videli smo, da on je pravi ustanovitelj osrednjeafrikankega misijona, da mu je bil duša. Sedaj še par besedi o tem, kake je bil postave, kakega duha, in kakega mišljenja.

Knoblehar je bil srednje somerne postave, rumenkastih, skoro rudečkastih las in brade. Z resnobnega, lepega, moškega obraza je sijal razum, moč in stanoovitnost. Navadno se je deržal resnobno, in je hodil

globoko zamišljen, ali kadar je šlo za njegov misijon, bil je mahoma ves živ, in ga je iskreno zagovarjal; navdušenje mu je sijalo iz duhapolnih, skoro sanjavih oči. Vzlasti pa se je Knoblehar odlikoval s serčno, krepko dobrovoljnostjo, s požertvovalnostjo v svojej svetej službi, z možatim, samobitnim razsodkom, in z izglednim duhovskim življenjem. V tem je bivala tudi ona skrivnostna moč, ki je vnela in pridobila vse, kateri so kedaj ž njim občevali. S Knobleharjem je cerkev zgubila iskrenega apostelja, in domovina zvestega sina.

Slovenci so mu postavili dostojen spominek v farnej cerkvi v Škocijanu, na katerem se spodaj beró te-le verstice:

„Po deželah tujih narodov je hodil; dobro in hudo med ljudmi skušal. —

Njegov spomin ne bo zginil, in po njegovem imenu se bo popraševalo od roda do roda.

Postavila domovina 1867.“

Ne moremo životopisa dostojniši končati, kakor s prelepimi besedami, s katerimi rajni Lavantinski knezoškof Anton Martin Slo m š e k v Drobtincah l. 1861 proslavljajo apostoljsko delovanje provikarja Knobleharja in njegovih sodelovalcev in ob enem vabijo Slovence, naj radi pristopijo Marijini družbi in pomagajo misijonom v srednjej Afriki pokristjaniti uboge zamorce. Ko so razložili začetek in namen, živo opisovali napredek in duhovski dobiček Marijine družbe, dostavijo to-le:

„Tako je zamorcem luč svete vere prisijala in kdo je vse to storil? Vaši darovi in molitve, Marijine družbe bratje in sestre; storil je Bog skoz vas, ki vam je dare in dobro voljo dal, misijonom pridno pomagati. Le Bog da setvi seme in rast. Ako ima zemlja lepo

roditi, mora se dobro pognojiti tudi v vinogradu Gospodovem. Tri sto let je naša zemlja mučenikov pre-
 lito kerv pila, poprej ko je sveta vera vse naše kraje
 prerastla in malikovanje zadušila. Kri marternikov je
 bilo seme kristjanov; več so jih sovražniki pomorili,
 več so jih tedajni misijonarji kerstili. Oh, koliko grobov
 svetnikov Božjih v naših krajih imamo, katerih pa ne
 poznamo, in brez pomislika po njih hodimo! Spoznali
 jih bomo sodni dan, in jih častito hvalili, da so nam
 skoz svojo hitro in kervavo smert gnado svete vere
 zaslužili. Ravno taka se naše dni na Afrikanski zemlji
 med zamorci godí. Pomerli so za rajnim očetom Rilom
 vsi njih tovarši, pomerlo je vseh pet misijonarjev Slo-
 vencev, kateri so apost. vikarja Knochleharja v srednjo
 Afriko spremili, umerli so poslednjič od velikih težav
 verli Ignacij Knoblehar na svoji apostoljski hoji v mesti
 Neapolji na Laškem. — O vi srečni apostoljski možje,
 naši slovenski bratje, katerih trupla v tuji zemlji daleč
 od nas za morjem počivajo od svojega truda, vaše blage
 duše pa že uživajo, kakor zaupamo, svoje lepo plačilo
 v nebesih, povejte nam, kaj vas je gonilo v take ne-
 znane, nevarne kraje? Vi nam v duhu odgovorite: skerb
 za Božje kraljestvo, in pa goreča želja dušam v nebesa
 pomagati, zakaj: „Nebeško kraljestvo silo terpi, in le
 silni (ki si veliko prizadevajo) ga zadobijo.“ (Mat. 11, 12.)
 — Odgovorite nam, dragi bratje, jeli vam ni žal, da
 ste tako hitro svoje apostoljsko delo skončali in prerano
 pomerli? Nikar nikoli, zakaj ena sama duša, kterej smo
 v nebeško kraljestvo pomagali, več velja od vsega na-
 šega truda, stradanja in terpljenja; je več vredna kakor
 ves vidni svet, kajti za njo je tekla predraga rešna Kri
 Jezusova, ne pa za minljivi svet in posvetno blago. —
 O ker je pa temu taka, presrečni bratje naši, tako nam
 pomagajte izprositi od Očeta milosti dvojno milost:
 prvič, naj si tudi mi vse prizadevamo, nebeško kra-
 ljestvo doseči, kajti nebesa so lepa, pa tudi draga; —
 drugič: naj se tudi v našem serci v nemajo goreče želje

ubogim zamorcem po vašem lepem izgledi v nebesa pomagati skoz hvale vredno Marijino družbo, z molitvo in miloščino, da si s tem nebesa kupimo.

Življenje naše in vse svete katoliške cerkve je vedna vojska za nebeško kraljestvo. Dve veličanstveni versti vojščakov imamo: prva je vernih kristjanov na tem svetu, ki se še za nebeško kraljestvo srečno bojujejo, druga je veličanstvena versta premagalcev v nebesih venčanih, kateri nam pomagati pomagajo s svojimi prošnjami in izgledi. Ako neskončno modri Bog iz verste bojevalcev na zemlji slavnih udov skoz rano smert pobere, jih v veličanstveno versto izvoljenih preseli in premagalce naše v nebesih pomnoži; Bog pa tudi verzelj, katero na tem svetu naredi, hitro zamesti, in druge bojevalce na mesto rajnih pokliče. Tako je Bog tudi misijonu srednje Afrike storil. Za rajnega Ignacija Knobleharja je zaklical bogoljubnega duhovna Kirhner Matevža apostoljskega vikarja in misijonu vodja; na mesto naših rojakov misijonarjev, ktere je nemila smert pobrala, je Bog poklical druge duhovne iz Tirola in Laških dežel, da Gospodov vinograd srednje Afrike spet svoje delavce ima in žalostna puščava ne ostane. In dokler eni za novo misijonsko selo skerbijo, drugi poprejna sela varjejo; vsi pa nas prosijo s povzdignjenimi rokami, rekoč: Bratje naši in sestre drage po Jezusu Gospodu našem, kakor imate svoje rajne rojake, misijonarje v lepem spominu, tudi nas ne pozabite, kateri na njihovih grobih stojimo, in varujemo vinograd Gospodov, ktereга so oni prvi zasadili, da ga staro neverstvo in malikovalstvo zadušilo ne bo. Pomagajte nam skoz molitev in miloščino Božje kraljestvo med zapuščenimi zamorci širiti, pozabljenim dušam nebesa odpirati, da se bodo tudi nekdej vam odperla. Mi terpimo za Božje kraljestvo veliko vročino, žejo in glad, uboštvo in bolezn, vi pa nas z molitvami in darovi podperate, ter si naberate dragih zakladov v nebesih. Blagor pa bodi nam in vam; kar tukaj sejemo, to bomo tamkaj želi.

Kdo izmed nas, preljubi bratje in sestre moje, ki te potrebe prav premisli, in mile prošnje čuje, bi v to sveto Marijino družbo ne stopil? Kamen bi moral biti, ko bi temu misijonu rad ne pomagal, kolikor premore. In kako lahko je to! Vsak dan en Oče naš in eno češčeno Marijo za pokristijanitev zamorcev moliti utegne vsak kerščanski gospodar. Za vsak mesec pet krajcarjev, in za celo leto en goldinar in 10 kr. gosp. fajmostru za misijone v srednji Afriki odrajtati, premore vsaka uboga dekla in vsak težak. Malo daš in lahko storiš, veliko plačila pa prejmeš, in si nebesa lahko kupiš; — za ene mesce miloščine, za neka leta molitve se za celo večnost veselo in srečno oskerbiš? Duša keršanska! zlate priložnosti nikar ne zamudi, in nikar se ne utruji, dobro delati, dokler je dan; skoraj pride noč, in delati za nebesa ne bo mogoče. Naše življenje kratko — dolga, dolga — neskončna je večnost!

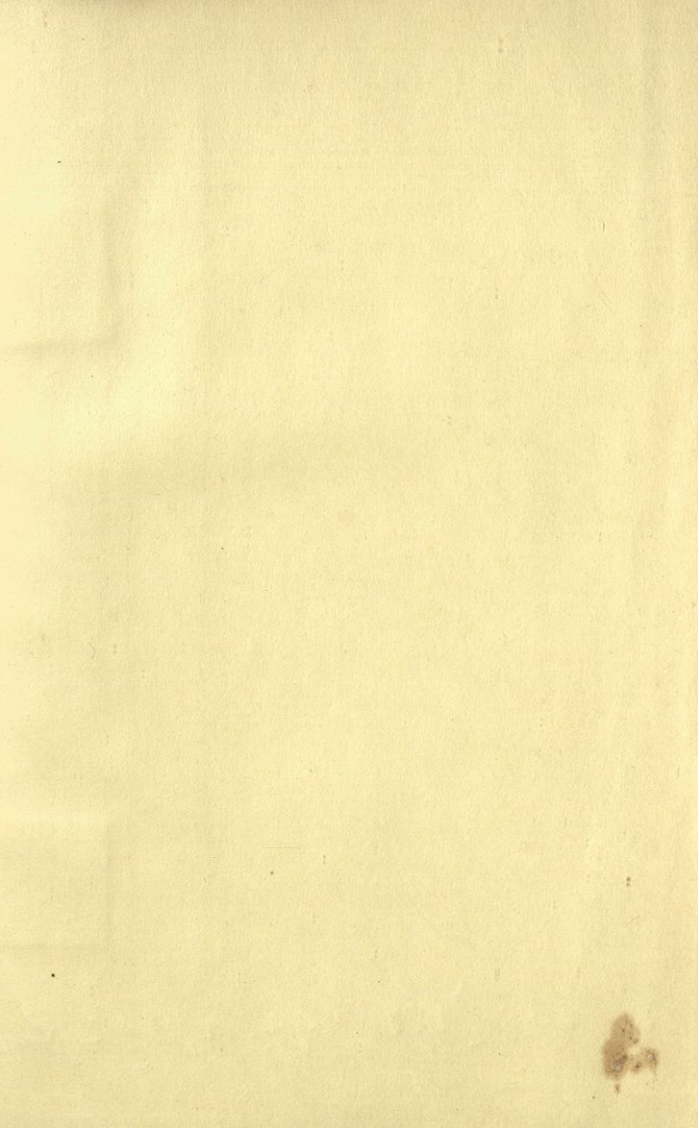
Ti ne poznaš zamorcev, za ktere moliš, ti ne vidiš svojih černih bratov in sester, katerim s svojimi krajcarji v nebesa pomagaš; pa koliko bo tvoje veselje na onem svetu, kadar bodo tebi misijonarji tiste zamorce naproti pripeljali, kojim si ti v večno življenje pripomogel, in bo Marija tebi in njim roko podala, rekoč: Balite, moji srečni otroci, in zauživajte večno veselje v hiši Očetovi. Oh, to bo veselje, in sreča, ktere ga ni videlo oko, ni slišalo uho, ne občutilo serce človeško, kojega Bog le tistim deli, kateri njega ljubijo, in iz ljubezni do Boga drugi drugim v nebesa pomagajo, kakor bratje in sestre Marijine družbe. To bo sreča, za ktero svobodno vse damo, kar imamo, vse storimo, kar premoremo. Pa toliko Marijina družba ne terja; le vsak dan, če mogoče, en Oče naš in eno češčena si Marija, pa pobožen izdihljej na verh: O Marija, nebeška kraljica, prosi za nesrečne zamorce, da bodo z nami, in mi ž njimi deležni obljub Kristusovih! Svest sem si, da ne bo enega mojih ljubih poslušateljev, kateri je vse to slišal in občutil, pa bi se ne dal v to zve-

ličansko družbo Marijino zgodnje danice zapisati; zaupam, da ga ne bo, ki bi zamudil, te lahke in lepe dolžnosti miloščine in molitve opraviti.

O Marija, ljuba naša mati, bodi nam pozdravljena, mila zgodnja danica naša! Pred 19 sto letmi si nam prijazno prisvetila na mračnem nebu starega sveta, in si nam veselo oznanila Jezusa, svetlo solnce mladega jutra, nebeško luč kerščanske vere, ktera že toliko sto in jezer let našim krajem prelepo sveti, in nam kaže pravo pot v večno življenje. — Ogledaj se milo, o Marija, zgodnja danica, tudi na uboge zamorce, nesrečne otroke Kamove, kateri še neprenehoma v smertni senci nevednosti, v blatu pogubljenja sedijo, ne spoznajo in ne molijo Boga, svojega Stvarnika in Očeta, ne poznajo tebe, svoje ljubeznjive Matere, in te spodobno ne častijo. Naj bodo tudi zamorci, kakor mi, tvoji ljubi otroci; in če je ravno černo njihovo telo, naj bode bela njihova duša, skoz sveti kerst omita nevesta Jezusova! — O Marija, zgodnja danica, prisijaj skoraj revnim zamorcem, da pravo luč svete vere ugledajo, in se Kristusovih obljub oveselijo. Sveti pa tudi nam, o Marija, da nam ne ugasne prave vere zveličanska luč. Ali smo beli, ali smo črni, naj bomo vsi Božji, in pa tvoji pridni otroci zdaj in vekomaj!

41247

266(6) : [282 (497.12) : 92 Km

92 Km. 9.

